

АДЫГЪЭ

КЪБР-М И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КЪР

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ
АДЫГСКОЕ СЛОВО

ПСАМЪЭ

№84 (24.366)

2022 ГЪЭМ БАДЗЭУЭГЪУЭМ (ИЮЛЫМ) И 16, ЩЭБЭТ

Тхьэмахуэм щэ къыдоки

И уасэр зы тумэнщ

Дыгъуасэ ди республикэм къыщызэгуахаш «Си щыналъэ» («Моя провинция») урысей прессэм и XVI фестивалыр. Хьэщлэхэр зи щлэсэ ди къалашхьэм абы хэтыну къеблэгъаш Урысей Федерациэм и щыплэ зэмылэужыгъуэ куэдым къыккIа журналист 60-м щлэгъу.

ФЕСТИВАЛЫМ и къызэгъэпэщаклэхэм зэрыжалэмкIэ, Урысей Федерациэм и щыналъэ зэмылэужыгъуэхэм я хьыбарегъащлэ Іэнатлэхэм я Іэщлэгъэлхэр зыхэт апхуэдэ зэхыгъэхэр Іэмал хьарзынэщ ар щеклукI щыплэм и тхыдэм, щэнхэбзэм, лъэпкъ хабзэхэм, и псэукIэм, щеклукI Іуэхугъуэхэм, экономикэрэ социальнэ я лъэныкъуэкIэ игъуэта зыужыныгъэм, щыгуэпсымрэ абы и цыхухэмрэ япкърыл дахагъэм зэрыкэралу шыгъуазэ хуэщынымкIэ.

1999 гъэ лъандэрэ УФ-м щызэхаш «Си щыналъэ» фестивалыр иджы ди щыналъэм къызэрысам куэд щогъуфылкI. Ар ди республикэм щегъэклукIыныр ирагъэхъэллэщ Къэбэрдей-Балъкъэрым къэралыгъуэ зэригуэтрэ илъэси 100 зэрырикъум. Хабзэ зэрыхъуащи, фестивалым и лэжыгъэр махуиплым трагуашэ. Абы и программэм къызэщлеуыдэ Іуэхугъуэ хьэлэмэт куэд. Апхуэдэхэм ящыщ фестивалыр гуфлэгъуэ щытыклэм иту къызэлухыныр икли апхуэдэ дьдэу зэхуэщлэжыныр. А Іуэхум ехьэллэ зэхуэс гуапэ дыгуэпшыгъэ щеклукIлащ Кулиев Къайсын и цIэр зэрихъуэ Налшык дэт Балъкъэр къэрал драмэ театрым. Фестивалым иІэ къэрал мыхъэнэр къагъэлъагъуэу, абы хэтэщ УФ-м и Президентым Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щыналъэм щилэ полномочнэ лIуэу Чайкэ Юрий, КъБР-м и Іэтэщхъэ КІуэкІуэ Казбек, КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ хэтхэр, фестивалыр егъэклукIынымкIэ республикэм и къызэгъэпэщаклэу комитетым и пашэ, КъБР-м и Правительствэм и Унафэщлым и куэдзэ Хъубий Марат, «КъБР-Медиа» къэрал ІуэхушIаплэм и унафэщлэхэр, республикэ газетхэмрэ журналхэмрэ я редактор нэхъышхъэхэр, нэгъуэщлэхэр.

Гуфлэгъуэ пшыным кърихьэллэхэм гуапэу захуигъазэу

Хьыбарегъащлэ Іэнатлэм и зэфлэкIхэр къагъэсэбэну

абы къыщыпсэлъащ Чайкэ Юрий. Абы зэрыжилэмкIэ, хьыбарегъащлэ Іэнатлэхэм я мыхъэнэр мыбдежым къыпхуэмилытэным хуэдизу инщ, сыту жыплэмэ абыхэм ятхыж репортажхэм, статьяхэм, очеркхэм, нэгъуэщлэ тхыгъэхэм къыщагъэлъэгъуа Іуэхугъуэхэм абы щымылахэм, зымыцIыхухэм я гупсысэхэри Іуэху еплъыкIэхэри тращлэжыныр. КъинэмышIауэ, прессэр къэрал политикэр жылагъуэм щызэлъэгъэ ІэсынымкIэ игъащлэ лъандэрэ Іэмалыфлу, къару лъэщу зэрыщытри къыхыгъэщаш.

Хьэщлэхэмрэ хэгъэрехэмрэ флэхъус псалъэ гуапэкIэ захуигъэзащ КІуэкІуэ Казбек.

- Пщлэ зыхуэсщлэ хьэщлэ лъа-

плэхэм флыщлэ ин фхуэфашэщ нобэрэй Іуэху дахэм фыхэтыну зыкъызэрэвгъэхьэллэм папщлэ. Абы къегъэлъагъуэ щыналъэхэм я хьыбарегъащлэ Іэнатлэхэм къэралым гулътэрэ пщлэрэ зэрахуищлэр, - къыхыгъэзащ КІуэкІуэ Казбек. - «Си щыналъэ» фестивалыр куэд и уасэщ къэралым и журналистхэр зэхуэзэнымкIэ, я Іуэху зехьэкIэхэмкIэ хуиту зэдэгъуэшэнымкIэ, ди щыналъэр нэхъ гъунэгъуу зрагъэцIыхунымкIэ, абы и цыхухэмрэ и щыгуэпсымрэ я дахагъэр жылагъуэм хэлущылу щыщынымкIэ. Иджыри зэ флыщлэ ин фхуэщлэ мыгъэрэй фестивалыр ди республикэм щегъэклукIыну зэрытевухуам папщлэ. Фыкытхуеблагъэ! Дэ сыт щыгъуи хьэ-

щлэр ди щлэсэщ, пщлэрэ нэмысрэ худощлэ.

Зэлущлэм къыщеджаш абы и лэжыгъэм къыгуфылкI, ар дэзылыгъ къэрал къулыкъушлэ лъагъэхэм къабгъэдэкI тхылъхэм. Апхуэдэт УФ-м и Къэрал Думэм и депутат, журналист цIэрылуэ Хинштейн Александр къыбгъэдэкI хъуэхъур. Зэхуэсым къыщыпсэлъащ нэгъуэщлэ хьэщлэ лъаплэ куэди.

Гуфлэгъуэ пшыныр я уэрэдхэмрэ къафэхэмкIэ ягъэдэхаш ди республикэм и артист цIэрылуэхэм, творческэ гупхэм, ансамблхэм. Апхуэдэхэщ, къапщтэмэ, КъБР-м и цыхубэ артист Текуев Амур, «Кабардинка», «Балкария» къэрал академическэ къафаклуэ гупхэр, «Тэрч къэ-

закъхэр» гупыр, нэгъуэщлэхэри.

«Іуэху зехьэкIэхэмкIэ дызэдэгуашэ» акцэр фестивалым и етІуанэ махуэм, нобэ, щоклуэкI Налшык дэт «Синдика» хьэщлэщым. Шэджагъуэ нэужыым абы къыщызэрагъэпэщынущ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ Болгариимрэ зэпызыщлэ телелъэмыжыр. Апхуэдэу, «Адыгэ псалъэ» газетым и хьэщлэщым щызэхуэзэнущ республикэм къеблэгъа журналистхэмрэ ди щыплэм щылажэхэмрэ. Ахэр зэдэгъуэшэнущ я Іуэху зехьэкIэ мардэхэмкIэ, телелъэжынырщ щыплэ хьыбарегъащлэ ІуэхушIаплэхэм зэфлах лэжыгъэхэмрэ къапэщылъ къалэнхэмрэ.

Фестивалым и Іыхьэ хьэлэмэтхэм ящыщ «Репортаж «пщтырхэр» журналист злеуэр. Абы къызэщлэуыдэхэм ящыщ хьэщлэхэми щыплэ журналистхэми фестивалым шалъагъу, зыхэт Іуэхугъуэхэр занцІуэ репортажу ятхыжын зэрыхуейр. А злеуэм хухахаш фестивалым и ещанэ махуэр, бадзэуэгъуэм и 17-р. Злеуэм къыхуэзэрагъэпэща жюрир а махуэ дьдэм хэлплэнущ лэжыгъэхэм икли пшыхьэхьэхэм абы къриклухэр хэлущылу щашIыж пшыгъэ къызэрагъэпэщынущ. Репортаж нэхьыфIхэр зи къалэмыпэм къыпыкIахэм фестивалым и Іыхьэ тхылъхэр, фэеплэ саугъэтхэр иратынущ.

Лэжыгъэм къыщыдэхуэ зманхэри купщлафлэу ягъаклуэ хьэщлэхэм. Абыхэм къыхуэзэрагъэпэщ пшыгъэ нэгъуэщлэхэр, уэрэд зэмылэужыгъуэхэм, лъэпкъ къафэхэм, теллэгъуэ хьэлэмэтхэм ягъэдахэу. Абыхэм жьджэру хэтщ хьэщлэхэри хэгъэрехэри. КъинэмышIауэ, хьэщлэхэм зыщрагъэплъыжынущ Налшык ди республикэм и щыплэ дахэхэу, цIэрылуэхэу Гуэл ШхъуантIэхэм, Шэджем псыкълэхэм, нэгъуэщлэхэми.

«Си щыналъэ» фестивалыр блыщхэм зэхуащлэжынущ, гуфлэгъуэ щытыклэм иту. «Синдика» хьэщлэщым къыщызэрагъэпэщыну зэхуэсым щытепсэлъыжынущ махуиплэ лэжыгъэм къриклухэм, шагъэлъэплэнущ Іуэхум къыхъажаныкIа журналист нэхьыфIхэр.

КЪАРДЭН Маритэ.

Путин Владимир къыхигъэщхъэхукIащ ди
республикэм и экономикэм псынщIэу зэрыцуужьыр

Ди газетым зырытеташи, Къэбэрдей-Балъкъэрым зегъэужынымклэ мыхъэнэшхуэ зилэ зэлүлэ бадзэуэгъуэм и 13-м Москва шеклуэклэш. Урысей Федерациэм и Президент Путин Владимир кыхъуэзаш Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и 1этэшхык Клуэклүэ Казбек. Псалъэмакъыр теухуауэ шыташ КъБР-м и социально-экономикэ зылужыныгъэм пышлэ лухухэм, лэлълкъ проектхэр зрагъэзашлэм, экономикэ политикэм и унэтлыныгъэ нэхъышхэхэм.

РЕСПУБЛИКЭМ и экономикэм псыншцлзу зегъэужьынымкIэ мыхьэнэ хэха зилэ IэнатIэхэм ащыщлэ хуэуныгъэр. Путин Владимир а IэнатIэр нэгъабэ нэрпылагъуу зэрэфлэкIуамкIэ, - и зэфIэкIым процент 18-кIэ зэрыхэхуамкIэ - Klyuklyu Казбек къекъэужьуащ. Къэбэрдей-Балъкъэрэм и Iэтэщхьэм къыхыгIэщхьэхуакIащ лэжыгъгэхэр иджыри кызырарамыгъэIасхьэр: иужьрей илъэсщым къриубудзэу псэупIэу метр зэбгъузнатIэ мелуан 1,5-м нэлагаъ хэзыр ящIащ, 2030 гъэм нэсыху аргуэр псэупIэщIэу метр зэбгъузнатIэ мелуани 5,5-р хуэдиз лухуэнэ я мурадщ.

Къэралым и унафэщырым кы-
хигъэхъэхуклащ республикэм
и экономикэм инвестицэу сом
мелард 51, 1-рэ кызырэхуэзщла-
гъэулуар ехьулэныгъэхуэу зэ-
рыщытыр, ар абы япэ ита илъэ-
сом елыятауэ проценти 104-рэ
зэрыхьдэ.

Ауэ абы кыдыкылуэу Путин Владимир кыыхигъэщэц лэжыплэхэм я рыноком гугъуехь пыухыклахэри зэрыщылэр.

Апхуэдэ штытыкэр гъэзэклуэ-жынымикэ лэжыгъэхэм я унэ-тыныгъэ нэхъышхуэу тлү Клуэ-клуэ Казбек кыгъэлъэгъуаш. Абыхэм ящыщц бюджет изнатэм и лэжыклуэхэм я улахуэр шыхъэулуи и 1-м щегъэжьауэ проценти 10-кэ зырыхагъахуэр. Апхуэдэу ямытхауэ изнатэ змылгуэжыгъуэхэм шылажэ-хэр нэхъ жиджхэр сэтэй къащы-нуш, абыхэм ипэжыплэкэ кьалэ-

жыыр зыхуэдызыр убзыхуным
яужь итывуш. Иджыпсту лэжъа-
пцпцэр кыпштэмэ, ар лгъауэ
пхужылнукуым, ику иту сом
31712-рэ хъууэ араш. Республи-
кы и унафэцхпхэм яу мурадц ди
цыхухэм ику иту мазэм къа-
лэрыхъ улахуэр Кавказ Ищхъэр
федеральнэ округым и шына-
лэз нэхъыфхэм кыщалэжъым
нагъэсын.

Къабзэрдей-Балькъэрэм и
 лъатъхъэм къэралым и унаф-
 шым и пашхъз ирилъхъащ финан-
 снэс лъатгъэр гъэтэмэмыным
 теухуауэ къыпщыта къалэныр
 зэригъэзэщлар. 2021 гъэм валовэ
 шыналъэ продуктър сом мелар
 205-м шлгъуаш. Республикэ
 бюджетыр сом мелард 52-м
 нэсаш, абы шыщ сом мелард
 13,7-р езы шыналъэм къылэ-
 жьыба хэхъуэхэрщ. Апхуэдэ хэ-
 хъуэхэр иужьрей илъэсшым
 къриубыдэу хуэдэ зырэ ныкъуэм
 нэблагэкӀэ нэхьыбэ хуащ.
 Апхуэдэ шытыклэм тету 2022
 гъэри йокӀуэкл - блэкӀа мазихым
 кърылуахым япкӀ иткӀа хэхъуэ-
 р промтени 115-м нэсаш.

Цыхүхэм хэхүүэү проценти 9,3-

кӀэ нэхъыбэ къалэрыхъаш. Республикэм исхэм я процент 24,2-р илъэсищ япэкӀэ къулейсызу щытамэ, иджы апхуэдэхэм я бжыгъэр процент 18-м нэсу къехаш.

КӀуэзкӀуэ Казбек кӀэралым и унафӀэщӀыр шыгъуазэ ишӀаш. ӀэнатӀэ шхьэхуэхэм я шытыкӀлэм. Нэгъагъ ди шыналъэм шыла туристхэр мелуаным нэсамэ, иджы а бжыгӀэм нэрылагъуу кӀыхэхуэузу кышцӀкӀынуш. Блэ-кӀа мазиным республикэм цӀыху мин 550-м зыщагъэпсэхуаш, нэгъагъ и апхуэдэ лӀэхъэнэм елыӀтауэ ар процентихкӀэ нэ-жыгъэш.

Экономикэм и зыужыныгыэр
щэгэпсынщэнымкэ нэхэ
зыжыгүгхэм аяыщэ промыш-
ленность псынщэмэр щэкхэр
зылузыщэ промышленностьмэр.
Мы зэмманым Кызбэрдей-Балы-
кэрым предприятэ инити шыщэ
- ахэр «ВоентекстильПром»,
«ВТК групп» луэушлэлхэрч.
Абыхэм цыху мин худзи що-
лажэ ики лэнатэхэм псынщэу
заужэ, абыхэм кыщлагэкэ!
продукцим хагбахыэ.

«МЭКЪҮМЭШ ХОЗЯЙСТВЭМ НЭ-

гаагээ и заагуу валовэ продукцуу сом мелард 68,8-рэ кышчалжаш, - кыыхигьэгэхьэуклаа Клукулэ Казбек. - Нэгүшүл жыплэмэ, гээ кээс абы и ээфкэлым процентилл хүүдиз кышчегуу. Кызырыслгытэмклэ, алхүдэ ехүүлэнэгьэхэр даянкли дилнуш, сүту жылмээ, дэ ххауэ доугуу жыг хадэхэм ялыг шыхэм зырызедгүүбгүнүм».

Республикэм и Ыташхьэр апухэу тегьсалхьыац хадэхэки-хэмэр пхьэхьэмьшхьэхэмэр шэгьэкин папцшхьэ зытлхьэ теплицэхэр Шэджем районым нэхьыбэ зырышашым, абы папцшхьэ инвестицуу семлард 18 кызырызэццлагьэулам ики ахьхэр шладзауэ кызырагьэ-сэбэлым.

Апхуэдэу КӀуэӀкӀуэ Казбек
кӀэралым и Президентыу шы-
гуаэз ищӀаш Тырныауз волф-
рам-молибден кыщӀэхыпӀэр
зтегъуэужьнынкӀэ проектӀыр
зэрагъэзашӀэм: «Уэ, Владимир
Владимир и кӀуэз, республикӀэм и
унафӀэщӀхэм закышӀэхгъэ-
кӀуауэ шыташ, кӀалэн пыхуыкӀа-
хэр зыхуэфашӀэхэм яхуэбгъэу-

**КъБР-м и Іэтащхьэmrэ
Правительствэmrэ я
пресс-ІуэхущІапІэ.**

Къалашхьэм мэджытыщІэ
щаухуэнуш

КъБР-м и Iзташхър дыгъасэ яхузаш республикэм и Муслъымэнхэм я дин IуэхущаIпэм (ДУМ) и унафэцIхэм, щына лъэхмэр къалэхэмр я раис-Имамхэм. Зэлущэм хэташ КъБР-м и ДУМ-м и пашэ Дзасэжъ Хьэзрэталий, КъБР-м лъэпкъ Iуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкIэ и министр КIурашын Анзор, КъБР-м ухузынгъмэр псэупIэ-коммунальнэ хозыайствэмкIэ и министр Бэрбэч Алим, Налшык къалэ администрацэм и Iзташхъэ Ахъуэхъу Таймураз сымэ.

ЗЭХҮЭСЫМ шьтөпсэлъы- гъэхъзырыным абы хуишл хьаш КъБР-м и Муслымэнхэм гульытэм. Апхуэдэу и гугъу я дин лухушлалэм зэфлх лэ- яшлщ шьтыклэ хьэлгэ гъа- жьыгъээм. дин лэшлагъэлхэр шлэм иригъэувахэм лухушлал-

гэххэзырынм абы хуиш
гулътэм. Апхуэдэу и гугъу
яшлаш шытыклэ хэлъэ гъа-
шлэм иригъэувахэм лүэхушлэ-

плэр зэрадэлэпыкьуф щыкIэ-
хэм.

- Си гуапэ зэрыхуэци, ДУМ-м жылагуэм шарагэкүлүк егөд-джынгүзэ, пасапгэз лүхүхүр, ар жиджэру ядолажэ кьэрал, щыналэз унафэхцхэм, хабзэ-хүмэз лэнатэм и лэщагэллэхэм. Абы зэфлэкышхуэ ирехьэллэ республикум щыпсэхуэ дин зэмьыллужыгыгуэ зезыхьэхэм, льэкпкхэм я зэхаку зэгүры-лүзныгэз дэлъыным, алхүздэуи-ткйюу пэщлэтыф экстремиз-мэмэр терроризмэмэр епха-гупсысэхэм дн щыналэмэ-зыщегэубгүным, - кыхыггэз-шаг Күзүкүз Казбек.

Кынзмышлауэ, зэхуэсым
иджыри зэ кышчалэтыжащ
Налшык мэдждытышцэ шыу-
хуным ехьэлэ лүзүхэр. Рес-
публикэм и лгашхэм ар зи-
пшэрылэ кыулыкушлэлпхэм
унафэ ахуишцэ а ухуныгэм
теухуа дэфтэрхэр, гүэгу кар-
тэхэр дызэрты мазэр имыкыу
ягьэхэзырыну. Абы хохьэ
Налшык кбалэ администрацэм,
министерствэ шхьэхуэхэмрэ
ведомствэхэмрэ, КьБР-м и
ДУМ-м я пашэхэр.

- Зи гугуу тшлы мэхджыты-
щэр ди республикэм шаухуэну
дин луэхушлэлэщлэхэм ящыш
зыш, - жилащ Клуэклиуэ Казбек.
- Бахьсэн кталэм мы зманым
шаухуэ Тхьэ-анэ Шихьым и
члисэр. Сэ си мурадщ абы ще-
клуэкл лэжыгыгэхэм цыгыуазэ
зыхуэзэшын.

ТАМБИЙ Линэ.

Кlуэкlуэ Казбек Правитель-
ствэм и Унэм дыгыуасэ шри-
гэскlуэкlа зэхуэсым шытеп-
сэлъыхъаш республикэм
Шlалэгъуалэм я lуэхухэмкlэ
и министрствэм шызэфlах
лэжыгъэхэм. Абы хтэхэ
КъБР-м и Правительствэм и
Унафэщl Мусуков Алий, рес-
публикэм и lэтэшхэм и Ад-
министрацэм и Унафэщl
Къуэдзокъуэ Мухъэмэд,
КъБР-м и Правительствэм и
Унафэшlым и къуэдзэ Хъубий
Марат, егъэдзныгъэмрэ шlэ-
ныгъэмкlэ министр Есауэ Ан-
зор, шlалэгъуалэм я lуэхухэм-
кlэ министр Лу Азэмэт, КъБР-м
и lэтэшхэм и чэнджэщэгъу
Миронов Николай.

ЗЭХҮЭСЫМ шаубзыхуащ министрвэщээр зэрэзхэтынүм, абы кыэзэщииуыднуу іэшілгэлхэмэр лэжыгыгээзмэр ятеуха дэфтэрыр. Зэрыжамклэ, министрствэм и хэццанлэу зкклэ шытынуш Егьэджныгьэмэр щіэныгьэмклэ министрствэр зыщлэс унэм и езанэ ктатыр. Абы и нэлэм шлэту лэжэнуш Волонтёр зэццхьееныгьэм зегьэужынымклэ ресурс центрыр, Іуэху куэд зыцэцлэх республикэ шлалэгьуалэ Іуэхушланлэр.

Күлкүлү Казбек Лузхур зи
пцэрыльхэм унафэ яхуищаш
министерствэцшэм и їэцлагьэлї
26-р зыщїэсынур шыцхьэулым и
1 пцїлднз ягьэтэмэмыну,
КЪБР-м 2023 - 2030 гьэхэм кьри-

Я жыджэрагыр кыайт

убыдэу шлалэгьуалэ политикэм зэрызыщиужьыну кьэрал программэм и проектыр шы-
щхьэурум и 30 пцлondэ ягъэ-
хьэзырыну.

- Министрствэщизм лэжьыгъэ купщӀафӀэкӀэ, республикэм и щалэгъуалэр нэхъри зэщӀэзыгъэулуэн жэрдэмыщӀэхэмкӀэ дышчогугъ, - къыхигъэщӀащ КӀузкӀэм.

Зхуузсым апхуэдэу шытеп-сэлгыыхац КъБР-р илһыс 100 зырыкуымт и саулыкыүклэ еклү-кыну лүхүгуэхэм шалэгьуалэ унэтһыныгьэ зилэ куэд зырых-тым. Апхуэдэхэм ящыщк Кавказ Ищхэрэм и шалэгьуалэм я шынальэпсо фестивалыр. Нал-шык щеклүзкыны а лүхүгуэз дахэм кьрихьэлһнэнух Урысей Федерациэм хыхьэ шынальэз куэдэм я лыкһуэ 2000-м нэс. Егьэджэныгьэ змымлэужыкы-гуэхэр, злеуэ хьэлэмэтхэр кы-зэщһыуыбыдэнү а фестивалыр кызыхуэтыншзугьэклүзкыныр мыхьэнэшхуэ зилу кыльытац республикэм и унафэщһым. А лэжыгыгьэхэм жьыджэру хэтып-хэщ КъБР-м Шһалэгьуалэм я лүхүхэмкһл и министрствэр.

КъБР-м и Ізташхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхушлалэм кыизэритамклэ

Гъэсэнныгъэ

ЗэфлагъэкІахэр къапщымтэ, къапэщылъхэр яубзыху

КъБР-м и Ізташхьэм и деж Стратегие зыужыныгъэмрэ лъэпкъ проектхэмкІэ шылажъэ советым и зэлүшлэ екІуэкІах. Абы кърхьэллалъ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий, КъБР-м кыегъэщІыла федеральнэ инспектор нэхъышхъэ Мэкъуауэ Тимур, правительствэм хэтхэр, министрхэр, муниципальнэ щІыналъэхэм я Ізташхьэхэр, щІэныгъэ нэхъышхъэ шрат еджалпІэхэм я унафэщІхэр, жылагъуэ зэгухъэныгъэхэм я ІлукІуэхэр.

КъБР-м и Ізташхьэ КІуэкІуэ Казбек зэлүшлэр кышчызэлүхым жылалъ: «Республикэм и экономикэм и дежкІэ илъэсым и япэ мазиыр тыншу шытакъым. Ди къэралым и Президентым и чэзүм, зэгъэкІуауэ кышчтэ унафэхэм я фыгъэкІэ ди жагъуэгъу къэралхэр зышыгугъа шытыкІэ гугъухэм дыкыыхэкІах, абыхэм я гугъах Урысейм и экономикэр зыхагъэззырху, жылагъуэ-политикэ гъащІлэр кыагъэ-тласхъу я мурадхэр зрагъэхъуллэн, ауэ кыайхъуллалъым. Урысей Федерацим и властым и орган псори зэлүу икІи зегургууэ лэжаш: санкцихэм ятеу-хуауэ къэуупшлэхэр зэфІахаш, шытыкІэм елытауэ унафэ пыхылахэр зэхалъах, Іуэхухэр дэкІынымкІэ зыхуэныкыуэ дэфтэрхэр ягъэхъзыраш. Ахэр псори сэлэп тхуэхъуащ шытыкІэ гугъуым дыкыкІынымкІэ. Абы кыдэкІуэуи зэи къэмыхъуа санкцихэм кытхуагъэуыр зышхъу нэхъ жыджэру икІи щІлэгъэхуэбжъауэ зырызиджынырш. Абы елъталъ ди цыхухэм, Къэбэрдей-Балъкъэрэм шыпсэухэм я гъащІлэр зырыхуанур, икІи фэрэ дэрэ къалэнхэр ділэш. Япэрауэ, ди экономикэмрэ социальнэ унэтІыныгъэмрэ щІлэгъэхуэбжъауэ зегъэужыпхъэш, абы папщІэ зырыхъуэ кыдгъэсэбэпын хуейш къэралым кыдидт дэлэпыкыуныгъэр, апхуэдэуи республикэм и зэфІэкІри зэшІэдгъуэуэ. Дгъэхъзыра стратегие дэфтэрхэм кышчыдгъэлъэгъуаш ди мурадхэмрэ къалэнхэмрэ, ахэр псори зыхуэунэтлар зыужыныгъэр зыредгъэфІэкІуэнымрэ зырышІэдгъэхуэбжъэнымрэш. Къэралым и Президентыр шыгъэгъуэзаш республикэм и экономикэр, социальнэ унэтІыныгъэр зыхуэдэм, фышІлэ хуэсщІащ псэуныгъэ Іуэхухэм елха упщІэхэр зэфІэхъынымкІэ щІыналъэм дэлэпыкыуэгъу кызырыхуэхъу папщІи. Іуэхухъуэ нэхъышхъэхэм ящышхъу кыдгъэлъэгъуаш жылагъуэм я хэхъуэр, бюджет ІэнатІэм прытхэм, отрасль зэхуэмыдэхэм шылажъэхэм я улахуэр кыэлэтыныр».

КъБР-м и Ізташхьэм республикэм и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий пщэралъ шыщІащ шышхъулым и 1-м щегъэжъауэ проценти 10 нэхърэ мынэхъ мащІу улахуэм хэгъэхъуэным теухуа Іуэхум нэхъ жыджэру хэлэжыныгъу. «Псэулім и фла-гъыр зыхуэдэнур елыташ Къэбэрдей-Балъкъэрэм и цыхухэм хуащІлэ къэрал Іуэхухъэбжъэхэм, абы и лъэныкыуэкІэ зыхуей хуэзэу зэфІэкІ псори кыгъэсэбэпа хъуркыым. Къару псори зэшІэдгъуэуэу цыхухэм хуащІлэ къэрал Іуэхухъэбжъэхэр еджэфІэкІуэ-фынуш», - жилаш КІуэкІуэ Казбек.

ЩІыналъэм и УнафэщІым шыщІащ кыгъэлъэгъуаш республикэм и промышленностым хуэунэтІауэ ирагъэкІуэкІыну зыужыныгъэхэр, инвесторхэр Іуэхум кыыхащІлэрэ щІыналъэм къамыгъэсэбэпу шылэ ресурсхэр экономикэм хуэгъэлэжъэным мыхъэнэшхуэ зырилім гулытэ нэхъ хуригъэщІу. «НобэкІэ республикэм и экономикэм и ІэнатІэ зэмылІэужыгъуэхэм хэлъхъэныгъэхэр хуэзышІыфыну инвестор шхъэхуэхэм я гъусэу дубзыхуа Іуэхухуэхэр шылэш. Абы Іэмал кыдидитынуш унэтІыныгъэ зэхуэмыдэхэм кышчыщІлэдгъэкІ продукцэр нэхъ псынщІлэу зырыхъуэкІэ нэхъыбэ тщІыну, абы и лъэныкыуэкІэ нэхъ жыджэру дылэжъэн икІи дызыхуэныкыуэ унафэхэр кыэттэн хуейш», - жилаш республикэм и УнафэщІым. КъБР-м и Ізташхьэм пщэралъ ящІлалъ промышленностым и предпріятэхэм кыапэщылъ кыызгъэлъэщыныгъэ, административнэ, логистикэ къалэнхэр зэфІахынымкІэ нэхъ щІлэгъэхуэбжъауэ зышІагъэхуэну, апхуэдэуи Іуэхушлалэхэм я лэжыгъэхэм кыри-кІуахэм цагъэгъуэзэну.

КъБР-м ухуэныгъэмрэ псэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ и министр Бэрбэц Алим кыызэхуэсахэм ятхуепсэлъышхъащ 2022 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрэм лъэпкъ проектхэр зрагъэзашІэм кырикіуахэм. Мы илъэсым щІыналъэ проектхэмкІэ зэфІагъэкІын хуейуэ кыапэщылъщ объект 90-м ухуэныгъэ, зэгъэлъэщыныгъэ лэжыныгъэ шрагъэкІуэкІыну. «ПсэупІэмрэ къалэ кІуэцІымрэ», «Егъэджэныгъэ», «Демография» «Узыншагъэ» лъэпкъ проектхэмкІэ объект 48-рэ яхуэнуш. Ухуэныгъэ лэжыныгъэхэр щекІуэкІ щІыпІэхэм кызырыхуэкІ лэжыахуэу, курыт щІэныгъэ зыІлэІагъэллэу 2000-м нэблагъэ ІэнатІэкІэ кышчызэгъэлъэщ хуащ. Егъэджэныгъэ унэтІыныгъэр къапщтэмэ, школи 10 яхуэ, абы шыщІу 3-р мы илъэсым хъзыр хъунуш. ШколыщІлэхэр кышчызІуахынуш Налшык, Прохладнэ, Бахъсэн, Нарт-къалэ, Май къалэхэм, Куба, Псынабэ, Красносельскэ, Сэрмакъ къуажэхэм. КышчынымыщІауэ, сабий гъэсепІуэ 5-рэ спорт

Іуэхушлалэу 3-рэ шаухуэ Налшык, Бахъсэн къалэхэм, Ташлы-Тала, Шэджем Ишхъэрэ, Новая Балкария жылагъуэхэм. Мы илъэсым и кІэм ирихъэллэу ухуэныгъэ 6-р лэжыгъэхэм хуэхъзыру ятынуш. Узыншагъэр хуэмынымкІэ ІэнатІэми лэжыгъэхуэхэр кышчыражъахъ: объект 6-м ухуэныгъэхэр, зэгъэлъэщыныгъэхэр щекІуэкІ. Ахэр: Онкологие диспансеры, Налшык шаухуэ поликлиникэщІлэр, Дыгулыб-гъуей, Аушдыжэр, Куба, Іуащхъэ-махуэ жылагъуэхэм шаухуэ амбулаторэ къудамэхэр. «Щэнхабзэм зегъэужыны», «КИФЩІ-м зегъэужыны», «Комплексное развитие сельских территорий» къэрал программэхэм хэтү Налшык, Солдатскэ станицэм, Іуащхъэмахуэ жылагъуэм шылэ объект 5-м лэжыгъэхэр шрагъэкІуэкІ. «Къалэм тыншыпІэ кышчызэгъэлъэщыны» программэмкІэ мы илъэсым и кІэ пщІондэ Налшык, Прохладнэ, Май, Тырныауэ къалэхэм цыхухэр куэ-душызэхуэс щІыпІлэу 13 зэлүзпэшщІахынуш. «Псы къабзэ» щІыналъэ программэм хыхъуэ 2023-2024 гъэхэм я мурадщ Куба, Къулықжын Ишхъэрэ, Сэрмакъ, Лашынкъей, Нартан, Былым, Тэрч, Къулықжын Ишхъэрэ, Анзорей, Старэ Шэрэдж, Къарэ-Суу, Бабугент, Къэщкъэтау къуажэхэр псыкІэ кызырызэрагъэлъэщыны объект 13 шаухуэну.

Налшык къалэ псэупІэ унэтІахэр шашІ районхэр псыкІэ кыызгъэлъэщыным хуэунэтІа ухуэныгъэхэр шрагъэкІуэкІ, а лэжыгъэхэр мы илъэсым зэфІагъэкІынуш. А Іуэхум и гугъуащІым КІуэкІуэ Казбек Правительствэм пщэралъ ящІлалъ абы и лъэныкыуэкІэ Белая Речка къуажэм и мызакъуэуи, Хъэсэней, Дыгулыбгъуей жылагъуэхэм мы псы кызышаллэ, зрагъэкІа-бзэ ухуэныгъэхэр шыухуэным теухуаупщІэхэмхэлэжыныгъыну.

КъБР-м щэнхабзэмкІэ и министр Къумахуэ Мухъедин жилаш мы илъэсым и шышхъулым мазэм НыбжышІэхэм я театрым шрагъэкІуэкІ зэгъэлъэщыныгъэ лэжыгъэхэмрэ Щэнхабзэ зыужыныгъэмкІэ центрым и ухуэныгъэмрэ и кІэм зырынагъэсынур. Апхуэдэуи мы илъэсым зэфІагъэкІынуш Налшык къалэ дэт, Сабий музыкашкІэ №2-мрэ Анзорей къуажэм шылэ, Гъуаз-джэмкІэ сабий школымрэ кышчы-рахъэжъэ зэгъэлъэщыныгъэхэр. ЕтІанэгъэ апхуэдэ лэжыгъэхэр шаухуэныш Прохладнэ къалэм дэт, ГъуазджэмкІэ сабий школым. Сыт и лъэныкыуэкІи зыхуей хуагъэзэжынуш Дыгулыбгъуей, Узэрэдж, Къамылы-кыуэ, Александровскэ, Аруан, Ташлы-Тала жылагъуэхэм шылэ ЩэнхабзэмкІэ унэхэр. Минист-

рым кыыхигъэщаш щэнхабзэмкІэ Іуэхушлалэхэр оборудованкІэ, унэтІащІлэ, макъамэ ІэмэпсымэхэмкІэ кызырызэрагъэлъэщы. Яхуэу щэнхабзэ объектхэм хэтү абы кыгъэлъэгъуаш театрхэм я центру кырагъажъуэ ЩІалэгъуалэ зэчи-фІэхэм я уардэунуэ зрахъуэ-кыжа ухуэныгъэхэри. Ар 2024 гъэм и кІэм хъзыр хъуну поплэ.

КъБР-м экологиерэ щІуэпс хуыгуэфІыгуэхэмкІэ и министр Шаваров Ильяс зырыжиламкІэ, «Экология» лъэпкъ проектхэмкІэ Тырныауэ и вольфрам-молибден комбинатым щІуэпсым и шынагуээншагъэм зэран хуэмы-хуэным хуэгъэпса лэжыгъэ пыхуыклахэр шрагъэкІуэкІынуш. 2020 - 2024 гъэхэм кыриубыдэу я мурадщ «Іуащхъэмахуэ лъапэ» лъэпкъ паркым и гъунапкъэм деж Бахъсэн псым кыегъэщІыла, километр 13 хъу щІыпІлэр ягъэкъэбзэну, псыр кышчыум деж зыри шызэтримыхъэн хуэдэу. Апхуэдэу 2022 гъэм «Мэххэр хуэмэн» федеральнэ проектхэмкІэ гектар 91-м щІыгуым жыгхэр шыхасаш.

ЗэлүшІэм кышчызэгъэлъэгъуаш лъэпкъ проектхэмрэ программэхэмрэ кырикіуахэр. 2019 - 2021 гъэхэм, 2022 гъэм и япэ мазиным хъзыр ящІащ объект 84-рэ: сабий садхэр, еджапІэхэр, театр, зынышагъэр хуэмынымкІэ ІэнатІэм и Іуэхушлалэхэр, спорт, цыхухэр псыкІэ кыызгъэлъэщынымкІэ ухуэныгъэхэр.

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий япэ илъэс ныкыуэм республикэм и финан-бюджет шытыкІлэр зыхуэдэр кыгъэлъэгъуаш. «Гъэ кІуар щІу-хым кыкІлэлъыкІуэ илъэсым и бюджетыр хэхъуэхэмкІэ сом мелард 52-м нэблагъэу, хуримы-кър сом мелуан 900 хъуэу кыэт-шаш. 2021 гъэм и кІэм республикэм и бюджетыр кыэтшаш. Илъэсым и пэм щегъэжъауэ планым щІыгуу дгъэзашІлэу до-кІуэ, нэгъабэ дызэрыштытам процент 15-м нэблагъэкІэ дэфІэкІыу. Псори зэхэтү республи-кэ бюджетым и хэхъуэр проценти 130-м нэблагъэ. Налогым кыдидт ди хэхъуэр проценти 115-рэ хъуаш. Илъэс ныкыуэм сом меларди 7 зэхуэтхъэсаш, абы кыхъэкІыуи мы гъэм и кІэм иджы-рей бюджетым кышчыдгъэлъэгъуа планым, сом мелард 13,4-м, щІедгъэгъун хуейш. Сом мелард 14 нэхърэ нэхъ мащІэ ділэн хуейкыым... ЩІыпІэ бюджетхэм я шытыкІлэр апхуэдэш. Бюджетым и хэхъуэ Іыкхэр сом мелард 55-рэ хъун хуейш икІи догугъэ илъэсым и кІэ пщІондэ федеральнэ мылтыкым шыщ иджыри кытІлэрыхъэну. Мы зэманым ирихъэллэу муниципальнэ, республикэ бюджетхэм ахъш хъарзынэу кынауэ шытын хуейш, абы Іэмал кыдидитынуш коммерцэ кредитхэр кыдмы-гъэсэбэпын икІи социальнэ къалэн псори и чэзүм зэфІэдгъэкІыну», - жилаш абы.

ЗэлүшІэм кырикіуахэм япкэ иткІэ, КъБР-м и Ізташхьэ КІуэкІуэ Казбек гъэзэщІахуэ властым и къэрал органхэм я лэжыгъэхэм нэхъапэ шрагъэщыны хуей унэтІыныгъэхэр кыгъэлъэгъуаш икІи ахэр гъэзэщІа хуэным хуэгъэза пщэралъ зыбжанэ ящІлалъ. «Мы зэманым социальнэ мыхъэ-нэ зыІлэ къалэн нэхъышхъуэ кыт-пэщылъхэм ящыщ цыхухэр псыкІэ кыызгъэлъэщыным пы-щІа гугъуэхуэхэр зэфІэхыныр. Инфраструктурэ проект нэхъ инхэу Бахъсэн, Дзэлкыуэ щІыналъэхэм шаухуэ псы хуэмапІэхэм кышчынымыщІауэ, къуажэхэр зыпынмылэу псы ялэнымкІэ проектхэри дгъэхъзырын щІэддэ-нуш», - жилаш республикэм и Із-ташхьэм.

КІуэкІуэ Казбек щІыпІэ административнэ я унафэщІхэм пщэралъ ящІлалъ а Іуэхум занщІлэу яужы ихъэну. ПсэупІэ-коммунальнэ хозяйствэмкІэ Іуэху-тхъэзэхэм я флагуым хэгъэ-хъэбыным хуэунэтІауэ ирагъэкІуэкІ Іуэхухэм хэтү а лэжыгъэри ягъэзэщІлэнуш.

ЩІалэгъуалэ зэгухъэныгъэщІэ кыоунэху

УФ-м и Къэрал Думэм иджыблагъэ етіуанэ еджэгъуэу кышчаштэ «Сабийхэмрэ щІалэгъуалэмрэ я урысей зэшІэхъееныгъэм и ІуэхуэкІэ» законопроектыр.

ДЭФТЭРЫМ кызырыз-щыгъэлъэгъуамкІэ, зэшІэ-хъееныгъэр зытешІыхар сабийхэмрэ щІалэгъуалэм-рэ я гъэсэнныгъэм гулы-тэ хуэщІынырш, щІэныгъэ ІуэхуэкІэ унэтІынырш, зы-гъэпсэхуэу зэманыр яхуэ-щыпэу къахуэзэгъэлъэщы-нырш, лъэныкыуэ куэдкІэ зырызэужыфыну Іэмал-хэм елэжынырш.

Законопроектым и япэ еджэгъуэр мэкъуауэгъуэм и 7-м къаштауэ шыташ. Абы япэщІыкІэ кышчыгъэлъэгъуат сабийхэмрэ щІалэгъуалэмрэ я урысей зэшІэхъееныгъэм «Большая перемена» цІлр фІахыну. Етіуанэ еджэгъуэм дэф-тэрым зэхуэахыныгъэ зыбжанэ Къэрал Думэм шыхылъхъэм, зэгухъэны-гъэм и фІэщыгъэри Іуи-хыжаш. Абы егупсысыну Іэмал иратынуш зэшІэ-хъееныгъэм хэтынухэм. КыкІлэлъыкІуэ зэхуэсыр дыгъэгъазэм екІуэкІынуш.

КышчынымыщІауэ, дэфтэ-рым халъха зэхуэахыны-гъэхэм япкэ иткІэ, зэгу-хъэныгъэщІлэ хуитыныгъэ илэнуш федеральнэ бюд-жетым кыхыкІыу ахъшэ кыІлэрыхъэну, ар щІыналъэ къудамэхэм тригуэшэну.

Депутатхэр арзэ зы-техуахэм ящыщ, кыы-зэрагъэлъэщІа щІалэгъуалэ зэгухъэныгъэм дэлэжъэн мурадкІэ, УФ-м и щІыналъэхэм я унафэщІхэм еп-хауэ Іуэхур зызыгъуэу Іэ-натІэ кызырагъэлъэщыны кызырыхалъхар. Апхуэ-дэуи зэшІэхъееныгъэр хуи-тынуш и Іуэхухэр зызыгъэ-кІуэну хэщІахуэ хамэ къэралхэм кышчызэлүхыну, и мурадхэмкІэ зытехуэ ду-нейпсэу жылагъуэ зэгухъэ-ныгъэхэм дэлэжъэну. Дэф-тэрым халъха зэхуэа-хыныгъэм хуит ещІ зэгу-хъэныгъэм и къудамэ сабий унэхэм кышчызэрагъэлъэ-щыну.

Законопроектым кызы-рыщыгъэлъэгъуамкІэ, зэгу-хъэныгъэм цыхухуэу зэшІыгъуэуэныш икІи ахъшэ кыэлэжыным емыпха, зи Іуэхухэр кызызэгъэлъэщыны Іуэхушлалэ хъунуш. Абы хы-хъэфынуш илэсым ныб-жыым кышчыщІлэуэ ба-лигъ ныбжыым нэмысахэр, щІэныгъэ нэхъышхъэ зэ-зыгъэгъуэтхэм я деж щІу-хуэ. Урысей сабий зэшІэ-хъееныгъэм хыхъэну хуиты-ныгъэ ялэнуш жылагъуэ зэгухъэныгъэхэмрэ НКО-хэмрэ.

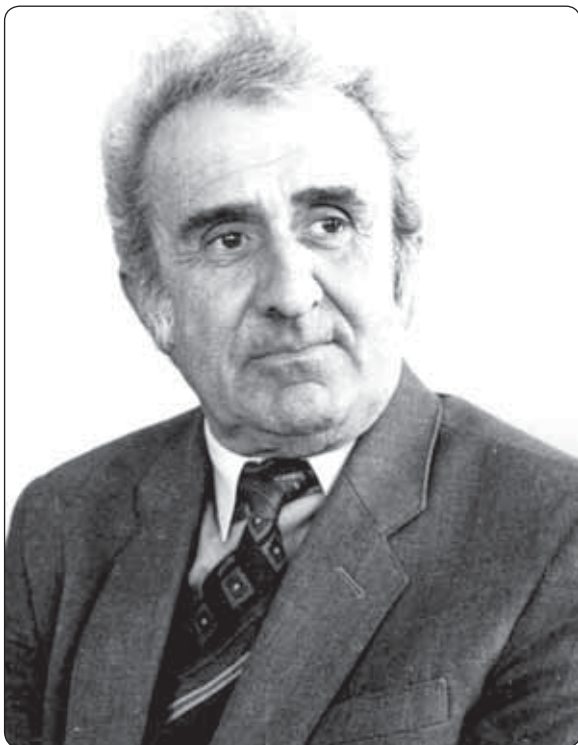
УФ-м и Президентым хуагъэлъэгъуэнуш сабий-хэмрэ щІалэгъуалэмрэ я урысей зэгухъэныгъэщІлэ и кІэлъыпплакІуэ советым и пашэ хъуну.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

«Си Хэку, си дыгъэ»

БРАЙ Адэлбий 1937 гъэм Щхьэлыкъуэ жылэм кышчалхуаш. Къуажэ школыр хьарзынэу кыиуха нэужь, ар 1954 гъэм шлэтысхьаш Налшык дэт пед-институтым. Еджаплэм шыщлэхэм шыгъуэ абы и усэхэр печатым кытехуэу хуежъат. Езыр шлалэ жант, хэлъэт зилэти, еджэнри тхэнри дэгъуэу зэди-хьырт. Университетыр кышциуха 1959 гъэм Адэл-бий и усэ хьарзынэхэмкӀэ куэдым фылуэ кы-цыхуат. АгӀэми, ар нэхъри цларыуэ шыхуар «Эльбрус» тхылъ тедзаплэм шыщылэжъа лъэ-хьэнэрщ. Брайр нэгъуэщӀхэм я лэрытхуэ тхылъ тедзаплэм кӀрахьэлӀхэм я редактор кӀудейтэ-кӀым - шӀэныгъэфӀи зыбгъэдэлъ, зи лӀзагъэми хэхъуэ зэпыт шӀалэм езыми зиуэзщӀырт, и усэхэри сабийхэм яхуитх рассказхэри нэхъыбэрэ кытрадзэ хуат. Абыхэм шытхуэ псалъэхэр кыхужалэрт. Ауэрэ дунейм кытехуаш, и усэхэр шызэхуэхьэса и япэ тхылъыр («Щхьэгъубжэ нэху», 1963 гъэ). Критикхэри и тхаклуэгъухэри гуапэу зылушлӀа а тхы-лым куэд дэмыкӀыу кыкӀлэлъыкӀуаш Брайм са-бийхэм яхуитх рассказхэр зэрытыр («Чэфыщрэ Цэуейр», 1966 гъэ). Итланэ, кӀэщӀу зым и ужь адрейр иту, 1975 - 1976 гъэхэм кыдыгъэкӀлаш «Сыно-кӀуэ уи деж», «Хьуэпсаплэ» усэ тхылъхэр, прозэ тхы-гъэхэр зэрыт «Пшапэ уэзджынахэр» зи фӀэщы-гъэцӀэ тхылъыр (1980 гъэ). Брайм и тхылъхэр урысыбзэкӀи кыдыдӀлаш («Бег времени», 1976; «Зеленая улица», 1978). Ауэ псом нэхърэ нэхъ игу зыхуэзагъуэ абы кыдыгъэкӀлауэ шытар 2000 гъэм

дунейм кытехъа и тхылъырщ («Гурэ псэклэ»). Къэралым и Тхаклуэхэм я союзым хэта, журна-листуи лэжъа Брай Адэлбий гъащӀэшхуэ кӀымы-гъэщӀаами, адыгэ литературэм хуишлӀа хэлъхьэны-гъэхэм папщӀэ, и цӀэр лъэпкӀэ щэнхабзэм кыхъ-наш.

Ныбжъэгъум и псалъэ

Ильэс 15-м нэскӀэ Адэлбий «Адыгэ псалъэ» газетым и редакцэм шылэжъат жэуап зыхь секретарым и кӀуэздзэу, иужькӀэ ильэс зыбжанэкӀэ «Нур» журналым и редакцэм - жэуап зыхь секретару. Зэман куэд дыдэ пфӀэзыхь, улири уи псэри зышх, ауэ удзыхьэх газет, журнал луэхур абы фӀы дыдэу игъэзащӀэрт. Литературэми, дауэ щытми, нэмыплӀ иритахьым. Усэми, прозэми тхылъ зыбжанэ кыдыгъэкӀлаш, Хэку заушхуэм и лыхьужьхэм ятеухуа «Псэ уахьыншэ-хэр» поэмэр, «Пшапэ уэзджы-нахэр» повестыр, нобэрэи зэ-маным ехьэлӀа рассказхэр хэ-ту. Сабийхэм я бзэм, абыхэм я дунейм фылуэ зэрыщыгъуа-зэм и сзбэпкӀэ цыкӀлэхэми хьарзынэу яхуэтхэрт. Итха псо-ми бжыпэпэхуэ яхуэхужам хуэдэщ иужь дыдэу кыдыгъэ-кӀыжа «Гурэ псэклэ» тхылъыр.

УСАКӀУЭ куэдym я тхыгъэ адыгбзэкӀэ зэридзэкӀлаш Брайм, абыхэм ящыщ хамэ хэку ис адыгэхэм я усэ гуыпхуэу езыхэр зыщыпсэу къэралхэм я бзэхэм-кӀэ - тыркубзэ, хьэрыпыбзэ, ин-джылызыбзэ е адыгбзэм и адрей диалектхэмкӀэ тхауэ. Ауэ сыт итхами, сыт ишлӀаами, сз сигу нэхъ кызырӀинар «Щхьэгъубжэ нэху» тхылъ цыкӀлукӀлаш. Да-пхуэдики гурыхуэу, таланткӀэ Тхьэр зыхуэупсауэ щымытамы, Брайм хурикьуртэхьым тхакӀуэм имыӀэнкӀэ лӀмал закъуэ зымыӀэ зы зэфӀкӀ - и пӀэм изагъэртэ-кӀым. Тысу зыщӀыплӀэ деж сыхьэт зыбжанэкӀэ щысыныр и ажалт. Езыр цыхуэ зэтет щхьэкӀэ, зэпы-мыуэу зыщӀыплӀэ плащӀэрт, зы-гуэрым хуэзэн, зыгуэрым пӀэп-лӀээн хуейт зэпымыуэ. И усэ гуэр кызырӀыргъажьэ сатырым хуэдэт псори: «СоплӀэ сыхьэтми, сыщытщ сыкӀрахьуэу...» ТхакӀуэ лэжыгъэр езыр кӀэтӀэржына лэжыгъэщ, зэпыбгъэу мыхуу. ШыӀэрэ къарурэ кыппиубыду, еш жыхуалэр имыщӀуэ. Нэ-гъуэщӀу удзыхьэхынумрэ нэхъ фейдэ кызыпыкӀынумрэ лӀэщӀыб уигъэщӀу. Уэ узыпӀлӀа, узэрыщыгугъа щыыхьымрэ мылӀкумрэ кыппхуимыхьаами, игъащӀэкӀэ кызырӀыпхуимыхьы-нур кыбгъурылуэжамы, уи щыб хуумыгъэзэфу. Уигури уи щхьэри зыхуэпабгъэр зыуэ: хунэсын! Алыхьым къуитар, уи гум къри-лӀхьа псори уи жьэкӀэ кӀэплӀуэ-тӀэну, тхылъымпӀэм тебгъэзэгъэ-ну хунэсын...

Ильэс пӀышлӀрэ тхум шӀигъукӀэ ныбжъэгъуэ дахэ дяку зэхуи-лӀаш Брай Адэлбийрэ сэрэ. Си ныбжъэгъур сз сэхьыркъабзэу - игукӀи и фӀэкӀи - Тхьэм щхьэ кӀымыгъэщӀларэ, жыплӀэ хьуну-кӀым. (Ныбжъэгъуншэу укьӀэнэ-нуш, жыплӀэмэ). Ди хьэл-щӀэнкӀи, гъащӀэм гъуазэу шыдӀлӀэ гуэр-хэмкӀи, ди цыхуэ шӀыкӀлӀэи ды-зэтемыхуэми, куэд дыдэ щыӀэт гъусэ дызэхуашӀу, гъунэгъу ды-дэу дызэралшӀуэ. Ар псом япэу ныбжъэгъуэ зымы пӀдымыщӀу дгъафӀуэ, абы лӀаплӀэныгъуэ илӀэн хуейр кӀэтлӀытӀуэ дызэрып-сэурт, и уасэр кууэу кызырӀыдгъу-рылуэрт.

Мыри ящыт Адэлбий уб-гъэдэсыну шӀэгупӀэм, шӀэтын-шым.

Творчествэм пышлӀа цыхуэхэм-тӀэ, къахокӀ зыкызыфӀлӀыж, езым зыкызызэрыщыхьужым зи нэр кышципхуэу. Мис абы куэдрэ ныбжъэ тредзэ тхэн луэхур зи лӀэщӀагъэхэм я зэхушытылӀэм. Адэлбий ар и хьэрэм дыдэт - и щхьэ темылъ трилӀхьэн жы-хуэпӀэр. Иримыгъэлейуэ пӀэрэ - жыплӀэну. (Абы и усэ тхылъхэм ящыщ зыр кышчызытым пса-лӀытӀ кӀудейт кытритхар: «ЕмыкӀу дыкыуымыщӀ»).

Нобэр кыздэсым, шӀэ сощӀ: зэрыусакуэ нэсыр тэмэму кыгырылуэжур, ар кылытӀтэу зэ-ремысам кыхьамыкӀыу пӀэрэт Адэлбий нэгъуэщӀ луэхуэхэм, лите-ратурэм пымыщӀахэм, нэхъ шӀыхь хӀкӀыплӀу кыфӀлӀэщӀхэм, шӀапыхьэр?

Сз абы куэдрэ хуэныкӀуэ сохуэ, сигу зэи имыху си ныбжъэгъум. Сахуоззш жэщыбгъэм ящӀэп-рыкӀыу щыта ди псалъэ-макӀхэм, абы и гуфӀлӀэу сыт шыгъуи гуапэм, тӀэкӀуи нэщ-хьей-нэхъхьейм. И гушыӀэхуэ хьэ-рмыгъэншэхэм, кышцохур-джауэ кӀэхьуыи, гужыгъэжэ зы-хьамылхэм. Ара хуыщ чэм имыӀу пӀыхьӀэпӀу шӀлӀэсӀа-гъури...

Усакуэуэм и щхьэгъубжэм кыдыдз нэхур - мыужыкыж нурщ. МыункӀыфӀ уэздыгъэщ, сыт хуэдиз зэману дэклӀми. ПӀэжщ, ар зэщӀлӀбгъэнэн хуейщ. Адэлбий зэщӀлӀгъэнат ар, дэнэ шӀыплӀэ кыплӀыми ялӀэгъуну и щхьэгъубжашхьэм тригъэуат. Сыт шыгъуи блэн хуэдэу ма-фӀэр зэщӀлӀгъэстыну хунэсыжа-кӀым. Зэ зэщӀлӀбла нэхур ауэ сытми ункӀыфыжыркӀым. Псом хуэмыдэу абы и бзийхэр, ззэакъуэ нэхъ мыхьуыи, зи гум хидзахэм я дежкӀэ. Иджы жыхьэ хьуа 63 гъэм, усакуэуэм и щхьэгъубжэр шызӀэлусхам шы-гъуэ, сз си нэгум нэхур кызы-рыщӀлӀыдам хуэдэу. Иджыри араш: кышӀолыдэ пӀалӀгъэ-пӀа-лӀэкӀлӀэрэ - дунеймрэ хьэршымрэ зэпищӀуэ, псэмрэ усэмрэ зэщӀлӀ-гъаблэу.

КХЪУЭУФЭ Хьэчим.
2007гъэ

Гу пцӀанэт. Хьэлэлт

Адэлбийрэ сэрэ дызэкъуажэгъуэ пэтми, гъунэгъуу дышы-зэрыцыхуар университетыр кӀэзухуэ лэжъэн шӀлӀэдзэ нэужьщ. Школым сышыщӀлӀэсми куэдрэ абы и цӀэ зэхэсхьырт, фылуэ зэреджэм папщӀэ шытхуэ хужалэу. ЕпцӀанэ классыр кыиуха нэужь, ар занщӀуэ институт зэрыщӀлӀтысхьэфам егъэ-джакӀуэхэр иригушхуэу, иригуфӀуэу тепсэлъыхьырт.

АУЭ иужьрей ильэс пӀышлӀым шӀигъум дэ дышызэхуэмыза е телефонкӀэ дышызэмыпсэлъа махуэ шӀагъуэ блэкӀлауэ кышӀлӀ-кӀынкӀым. Лэжъэн шыщӀлӀэдзэ япэ махуэ дыдэхэм сз сахьуаш адыгэ шӀалэ гуп дыгъэл, я гугъэр лӀагэрэ я гуащӀлэр мафӀуэ жьэражъуэ, езыхэм япэ лӀэбакъуэхэр литературэм хачэу, тегуш-хуауэ, яхуэзфӀлӀыну зыхуэди зыр ящӀлӀэжур. Псом япэу ахэр Кхъуэ-луфэ Хьэчим, Къэжэр Пётр, Къэрмокъуэ Хьэмид, Брай Адэлбий сымэт. Адэлбий ныбжъэгъуэ гъунэгъу зэрысхуэхуар дызэрызэ-къуажэгъуыи ди анэхэр зэрыгъэныбжъэгъуу зэрыщытамы кыхъ-кӀлауэ кышӀлӀкӀынт.

Мис апхуэдэу дызэрыщӀлӀэри, зэрыжалэуи, ди ерыскыи зӀлурылӀу дыпсэуаш. Апхуэдиз зэман шызэдэбгъащӀлӀкӀэ, куэдкӀи узэрорщӀэ. Псом япэри нэхьыщхьэри Брай Адэлбий зэрыусакуэрт. Апхуэдэу тхылъ пӀащӀ куэдэ кыдыгъэкӀлакӀым абы, ауэ и дэтхэнэ усэри гум дыхьэу, псэм кышӀтэу итхаш. Итхаш, зытетыхьыи езым псэклӀэ игъэуэ.

Хамэ къэралхэм щыпсэу адыгэ усакуээхэм я тхыгъэхэр ди шӀлӀ-джыкӀлакӀуэхэм я деж нэхьэсыным сытым хуэдэу хэлӀыфӀыхьат Адэлбий! Сабийхэм яхуитх рассказхэр-щӀэ? НыбжыщӀлӀхэм я психологиер зыхищӀуэ, я дуней тетыкӀлэр кыгырылуэу итха сабий рассказ кӀлӀлӀхэр школ учебникхэм ихуаш. «Нур» журналым шы-щылӀэжъаами апхуэдэ тхыгъэ куэд и лӀдакӀэ кышӀлӀкӀлаш.

Адэлбий лӀэхуэгуэтегъэкӀ лэжъэкӀэ жыхуалэр ищӀлӀэртэхьым, зыщӀлӀдза луэхур тэмэму и кӀлэм нигъэсырт - ар усэу щырыет е га-зетым традзэ сурӀэтым шӀатхэ сатыр зыбжанэу ирехуэ. Ар си нэгу шӀлӀкӀлаш «Ленин гъуэгъу» - «Адыгэ псалъэ» газетым дышызэдлӀэ-жъа ильэсхэм корреспонденту къудамэм шыщӀлӀэсами жэуап зыхь секретарым и кӀуэздзэу шыщытамы. Луэху тынштэхьым тхыгъэхэр газет напэхэм дахуэ, шыуагъэншэу игъэзэгъэнри. Псом хуэмыдэу сатыр кӀэс бдзаплӀэ гъэткӀлауэ линотипкӀэ кӀащыпу шыщыта зэманым. Мы лэжыгъэр техничэскуу кызыфӀлӀэщӀыр цоуэ - абы елӀыташ напӀкӀуэцӀхэм я дахагъэр, нэхьыщхьэрици, тхыгъэхэм я зэхъгуэвӀлӀэм кыбжӀалэ гу нэхъ зылъытапхьэр. Жэуалпыныгъэ-шхуэ зыпылӀ а лӀнатӀлэр ильэс куэдкӀэ Адэлбий ирихьэкӀлаш кышчы-щӀлӀхуэу щымыӀуэ.

«Цыхуэ лейр усакуэфӀ хьуркыым», - жалэ. А псалъэхэр Адэлбий деж шынэрылӀагъут. Гу пцӀанэт. Хьэлэлт. Зы тӀэкӀури и гум ежа-лӀэрт. Ауэ шӀлӀхуэ теужырт. Ныбжъэгъум щхьэкӀлэ имыщӀлӀэн шӀлӀ-тэхьым. Зыгуэрым дӀлӀэпыкӀуэн, и сзбӀп иригъэкӀлэн папщӀэ и щхьэ луэхур кышцигъанэр нэхьыбэт. Абы и фӀэтэрыр хьэщӀлӀэщым хуэдэт, апхуэдизкӀэ цыхуэ куэд шызӀлӀлӀкӀырти. Зы махуэ-махуитӀ мыхьуу, мазӀкӀлэр ар псӀупӀэ зыхуэхьухэр шӀлӀэт. Университетым шӀлӀтыс-хьэ дапцӀэм ядӀлӀэпыкӀуэ? Сыт хуэди зым я тхыгъэ дунейм кыте-хьа Адэлбий и фылыгъэкӀлэ? А псори ныбжъэгъу-жэргъум ноби ягу илӀыщ. Ныбжъэгъухэм цӀэ лей гуэр зрамыт цыхуэ куэд шыӀлӀэхьым. ИлӀаш Адэлбий апхуэдэ цӀэ лей. «ЯрӀэби, АдыгӀлӀ умылӀэгъуауэ пӀэрэ? АдыгӀлӀ дэнэкӀлэ шӀлӀуэ пӀэрэ?» - жалэу зэупщӀыжмэ, зи гугъу ящӀыр Адэлбийт. А цӀэ лейр абы екӀупсырт. Фылуэ илӀагъу, фылуэ кӀэзылӀагъу ныбжъэгъу куэд илӀаш Адэлбий, кӀэзыгъэпӀэжи кӀэ-зымыгъэпӀэжици яхэту. Ауэ езыр а гурыщӀлӀ иным - ныбжъэгъуэхэм - псэклӀэ хуэпӀажу и гъащӀлӀэ ыхьэр ирихьэкӀлаш. Араш абы и усэхэри езыри дигу шӀымыхур, ноби кытхэтэм хуэдэу дышӀытепсэлъы-хьыи, и гушыӀлӀ дахэхэр шӀлӀлӀуэтӀажыр. Адэлбий нэхьыщӀу илӀа-гъухэм ящытщ «Тхьэм гъащӀлӀэм гу шыдыгъахуэ» хьуэуэхур. ГъащӀлӀэм гу шӀымыхуэу дунейм ехьа ди ныбжъэгъур кышчалхуа махуэм дэ ар фыкӀлэ дигу кыдогъэкӀыж. Ныбжъэгъу нэсыр зищӀысыр цыхуэм кышцищӀлэр ар фӀлӀкӀуэда иужьщ.

МЭЗЫХЬЭ Борис.
2017гъэ

БРАЙ Адэлбий

* * *

Си Хэку, си дыгъэ, дыщэ губгъуэ,
Сэ сыгъуэпцӀэнкӀым уэ уи луэху,
Мы си гур кӀеуэу, лъы лубыгуэу
Мы си лӀпкӀлӀэпкӀым кышӀлӀэнэху.
Сыхуауэ мысэ, сз зыгуэркӀи
КъэсхьынкӀым, ЛӀахэ, уи гуэныхь,
Сэ сфӀлӀфӀлӀ сынотэм кӀару пӀышӀкӀлэ,
Сымыхьуыи нобэ лӀы бэлыхь.
Си Хэку, си дыгъэ, дыщэ губгъуэ,
Сэ сыгъуэпцӀэнкӀым уэ уи луэху,
Мы си гур кӀеуэу, дыгъэ нурыр
Си нитӀым хуиту кышӀлӀэпсэху.

* * *

СщӀым и жагъуэ жыплӀуэ, дзыхь умышӀу,
Зэзэмызэ уэ укызыоупцӀ:
«Си гур хошӀ, кыысфӀошӀлӀри жьы ухьуа,
Щхьэ апхуэдэу уи щхьэр зэщӀлӀтхьуа?»
«Си псэм хуэдэ, аркӀым жьы сыхуауэ,
Ар зэгуэрым, тӀэкӀу укьэгубжъауэ,
Арш уэ уи лӀр си щхьэм кыдыдӀлӀауэ...»

* * *

«ИлӀэщ кӀэ дэтхэнэ лӀагъуныгъэми!» -
Жалэу цыхуэхэм куэдрэ ныпаупцӀ.
«ИлӀэ кӀэ дэтхэнэ лӀагъуныгъэми?» -
ГушыӀлӀэншэу пшащэр кызыоупцӀ.
ЛӀгум илӀу хузошый мы си щхьэ
ЗэщӀлӀтхуар, кыысщыхьуу жэуап псо:
Хьуащ уахьытныи, лӀагъуныгъэр мылӀуэ,
Гум ихужыи, тхьугъэхэм щопсэу.

НапӀкӀуэцӀыр зыгъэхьэзырар ЩОМАХУЭ Залинэщ.

Нэхъыжь телушыкыплэщ.

• Ди псэлъэгъухэр •

Дзэлыкъуэ щыналъэ

• Мэкъумэш •

ЩОДЖЭН Лианэ:

Хъуэпсаплэхэр си лъэпкъым епхаш

Зэрытщэи, лъэпкъым къыдэгъуэгурыкIуэ IэщIагъэхэр нэхъ зи пцэрлхуэ щытар цыхубзырщ. Унагуэм кыхъуа хъыджэбзыр зыхуамыгъасэ, зыхуамыгъэлъуш щыIуэ шытакъым. Адыгъ унагуэм кыхъуа цыхубзэр IэфIу пщадIэрт, дзэлэ уэрэдкIи блягъэхэр игъэгъуфIэрт, мэлэчыпхуэхэм я хъарыби зэлүйшэрт. ЗыхуэмыIэзэ шымыIуэ къагъэху дахэр и чзэум щынэсым езым бгъэдэлъ фIымкIэ гуашэрт. Нобэ си псэлъэгъу хъыджэбзыр и зэфIэпкIэ, и Iуэху зехъэкIэ «Адыгъ псалъ» газетым и щIэджыкIакуэхэм къыддогуашэ. Ар Щоджэн Лианэ Арсен и пхъури. Малкэ къуажэм кыщIагъуа пщазэм и цIэр фIыкIэ жыжъэ Iуаш. Абы и уагъэ, дыщэидэ лэжыгъэхэр ехуэлэныгъэ лъагъ яIуэ шагъэлъэгъуаш ди къэралми хамэ щыIплэхми.

- Лианэ, газет щIэджыкIакуэхэм нэхъ гъунэгъуэ закъебгъэIыхуамэ, ди гуапэ?

- КIэщIу жысIэмэ, сэ сыегъэджакIуэщ, сысурэтыщIу, сымодельерш, сызыхэлэбэ, си Iэгъэ кызыпекIуэкI дэтхэнэми адыгъ нэхънэ зэрыхэслъэхъным сыхушIэкъуу сопсэу. Малкэ къуажэм кыщIагъуа пщазэм и цIэр фIыкIэ Щоджэнхэ сашыщ. Жылэм дэт курыт еджапIэр къэззыха нэужь, сыщIэтысхъащ КъБКЪУ-м и педагогикэ факультетым. Пэжу, си гурашэу, сызыщIэхуэпсу щытар журналистхэр шагъэхъэзыр факультетир арат, ауэ а зэманым ди университетым апхуэдэ къудамэ иджыри кызыргъэпщэцатэ кыым. Хамэ щыIплэ сыкIуэу сыщеджэну сигу къэкIыртэккым, сыту жылIэмэ адэ-анэр къэзгъанэу жыжъэ сыкIуэфынутэккым. Езыхэри сызыщIэтысхъа факультетымкIэ мыарэзыуэ щытти, нэгъуэщI псалъемакIэ сапхъэртэккым.

Урысыбзэр фIуэу зэрысщIэм щыгъуазэ, «Горянка» газетым и редактор нэхъыщхъэ Къаныкъуэ Заринэ и жэрдэмкIэ илгъэ зыбжанэ Iэ цыхухэм садэгъуаш модэм ехъэлэуэ сIэ Iуэху еплъыкIэхэмкIэ. Тхэныр апхуэдизкIэ сигу ирихьырт, журналистхэр шагъэхъэзыр факультетым сыкIуэу сытегушхуаш мызэ-мытIуэ, ар къызэлэуахэ нэужь. Ауэ сыщеджэ къудамэм и унафэщI Дым Елдаррэ кафедрэр зи Iэ-мыщIэ илгъэ Къаныкъуэ ФатIимэрэ сыкызытэрагъэувылаш. Нобэр къыздэсым зи чэнджэщкIэ кысыхуэгуапэ, сытым дежи зы кысыщIэзыгъакъуэ Къаныкъуэм сыхуэарэзыщ. ИлгъэсиплI хуауэ Промышленность псынщIэмкIэ Налшык дэт колледжым студентхэм IэщIагъэ шрагъэгъуэрт еджапIэм дыщэидэм сыхуэзогъаджэ, сыхуэзогъасэ. Сэ зэи хэдыкIым сызылэпшэнэ, абыкIэ лэжыгъэ гъэщIэгъуэнхэр къэзгъуэпсыну си гугъакъым. Дыкъэзыухуэрейхъ дунейм, щылуэпсым ятеухуа сурэтхэр сщIуэу сыпсэун си гугъаш, ауэ...

- Сыт апхуэдизуеи гъащIэм кыщыщхуэр, узыщIэхуэпсам и кIуапIэр нэгъуэщI лэныкъуэ-кIэ щхъэ пхъуэжэ?

- СызыщIэс еджапIэм къыгуэу кълэнхэм ящыщ зыт илгъэс къэс уэ езым бдыжа, къэбгъуэсысжа фэилъхъэгъуэхэр утыку щыбгъэлъэгъуэнхэр. Адрейхэм илгъэсым и кIуэцIкIэ зэ гъэлъэгъуэныгъэ ирагъэкIуэ-кIмэ, сэ тIэунейрэ згъэлъагъуэ

хъуаш. Щыгъынхэр адыгъ уагъэ-кIэ, тхыпхъэкIэ згъэщIэрашIуэ щIэздзаш. Си жагъуэ зэрыхъушIу, дыщэидэм, хэдыкIым кууэу дыхурагъэджакъым еджапIэм, сэ езыр Адигейм сыкIуэуэ зезгъэсэжауэ араш. Къызыхъуэлэу къэзбжаш хэдыкIыр, ауэ къыжылапхъэщ си лэжыгъэхэр адрейхэм зэремыщхьыр. Сэ нэхъыбэу сызэлэжыыр фэраш. Тхыпхъэ тызошIыхъ, уагъэкIэ согъэщIэрашIэ. Къэзгъуэпсысхэм я нэхъыбэр унэкIуэцIэхэм я блынджабэхэр зэрыбгъэщIэрашIэ хъунхэщ.

- СызэрыщыгъуазэмкIэ, Лианэ, уи япэ ехуэлэныгъэр Москва кыщыджэрт уэ, бжыпэ увыпIэри абы кыщыпхуагъэ-фэщаш.

- Пэж дыдэщ. УагъэкIэ зэлэу-щауэ сщIа лэжыгъэм Москва увыпIэ нэхъыщхъэр кыщыраташ. Абы иужькIэ нэхъири ситхъэ-кыуаш дыщэидэм, фэм елэжы-ным, уагъэ щыным. Си псэм щыщ зыхэслъхъа лэжыгъэхэр 2019 гъэм Налшык щызгъэлъэгъуаш. СщIэхэмкIэ, лэжыгъэмкIэ нэгъэсауэ сыарэзыуэ щыткъым, Iэмал зэриIэклэрэ си щIэныгъэм зэрыхэзгъэхъуэным сыхуэцокуэ.

Ар си мурадэу Москва сыкIуэ-ри, абы аспирантурэр къыщы-зухыжаш. Си егъэджакIуэу щы-тар дуней псом кыщыщIыху, модэм и тхыдэджэ Васильев Александрщ. «Мода и стиль» лэныкъуэмкIэ сIэ щIэныгъэр нэхъири щезгъэфIэклэуаш абы и деж. Васильевым и арэзыныгъэкIэ сэ сагъэклэуэу щыташ телевиденэм и япэ каналым къыгъэлъагъуэ «Модный приговор» нэтыным. Модельерхэм, дизай-нерхэм садэщIыгъуу сылэжыаш, мызэ-мытIуэи си лэжыгъэхэр утыку кърахъаш. Модэм фIуэу хэзыщIыкI, журналист, тхакIуэ,

артист куэдым шапхъэгъэлъа-гъуэу яIэ Хромченкэ Эвелинэ и лекцэхэми сыщIэсаш. Абы жила, зытепсэлъыхъа куэдыр нобэми кызызогъэсэбэп. Ауэ сигу имы-кIыж Iуэхугъуэу щытщ Васильев Александр си хэдыкIым папщIэ жилахэр, ар абы зэригъэлъэпIар. Си хэдыкIыр тыгъэ хуэсщIат Ва-сильевым, ауэ ар слыхакъым. «Апхуэдиз зэманрэ къарурэ зытебгъэкIуэда лэжыгъэр ауэ къасщтэу си унэ схъыфыну-къым. КъыщынэмыщIауэ, мып-хуэдиз дахагъэр къызырысщэ-хун, абы пэуыфын сом сIлэ-къым икIи апхуэдэ мылкъуи щыIэкъым», - жилаш абы.

- Ар куэд и уасэщ, Лианэ, дуней псом пщIэрэ щыIхъэрэ щы-зIлэ цыхухэм гулътэ лъагъ уи IэдакъэщIэклэым кыхуищIы-ныр... Апхуэдизу ягъэлъаплэу, уасэншэу къалътэ уи лэжыгъэхэр дэнэ щыIплэ щыбгъэлъэгъуэ?

- Си гъэлъэгъуэныгъэхэр, мас-тер-классхэр мызэ-мытIуэ ще-кIуэкIащ ди щыналъэм, Ингушым, Адигейм, Осетие Ишхъэрэ-Аланием, Чехием, Тыр-кум. СурэтыщIэхэм я дунейпсо зэгъуэныгъэм иригъэкIуэкI гъэ-лэгъуэныгъэхэм куэдэ сашэ.

Гулътэ гуапэ щызогъуэрт сы-щальхуа щыналъэм. Телевиден-нэм нэтынхэр шагъэхъэзыр си творчествэм теухуауэ, зэлэушIэ зэмылIэужыгъуэхэм срагъэб-лагъэ. Иджыблагъэ, Урысей щIалэгъуалэм я махуэр ша-гъэлъаплэм, КъБР-м и Iэташхъэ КIуэкIуэ Казбек зылушIа гупым сахэташ. Абы псалъэ кыщыза-тати, си хъуэпсаплэу щыт, сызы-тэлажэ проектир кызыхъуэ-лэну, абыкIэ щIэгъэкъуэн сIлэ-ну сызэригуапэр жысIащ. КIуэкIуэ Казбек хуэзгъэхъэзыра тыгъэри IэщIэслъхъаш - ды-щэидэу щIауэ КIуэкIуэ лъэпкъым я дамыгъэр.

- Зи гугъуэ пщIэ проектым кытхутепсэлъыхьыт, Лианэ.

- Ар щIалэгъуалэр щызэлэушIэ, щыздэлажэ утыку кызызэ-гъэпщынырщ. СыщIохуэпс абы лъэпкъым кыдэгъуэгу-рыкIуа IэщIагъэхэмкIэ гъэзэщIа хъуа лэжыгъэхэр налуэу цыхухэм я пашхъэ щыдгъэлъэгъуэну. КъыщынэмыщIауэ, ди блэклам ижъ зыщIыхуауэ нобэм дахагъэ хуэхуауэ ар фашэ ирехъу, арджэну е уагъэкIэ зэлэ-уа хъэпшыпэу щырыет, пщIэ, гу-лътэ нэс хуащIыну сыхуейт. Ди республикэм и унафэщIым зи гугъуэ сщIам теухуауэ стха лэжыгъэм зэрыщыгъуазэри кыхыгъэщаш, абы гугъэшхуэ сегъэщI си мурадэу кызы-хуэлэнымкIэ. Сыхуейщ дэтхэнэ си зы студентми дыщэидэу хи-дыкIымрэ IэпхуамбэкIэ зэлэу-щэмрэ уагъэ хъэлэмэту кызы-рыкIуэ, хъарыбэу ищIым налгъэ-налгъуэу щызэрихъэм гукъыдэж дигъэту псэунэ.

- Уи мурадэу фIэхэр кьохуэлэ-ну си гуапэщ, Лианэ. Адыгъ уна-гуэм шапIа, адыгъ хабзэр зи бзылхъэ, блэклам пщIэ хуэзыщI, кьэкIуэну гъащIэм зи лэжыгъэкIэ хуэтыгъэуэ пхуэдэхэр ашIалэгъуалэм шапхъэ екIуэ хуэуэхэр. Уи Iэдакъэ кыщIэклэ хъэпшыпхэм дахагъэ куэд цыхухэм халъагъуэу щытынири сфIэмахуэщ!

МАХУЭЛI Беслээн.

Автомобиль зекIуапIэхэр щрагъэфIакуэу

«ГъуэгъуфI шынагуээншэхэр» лъэпкъ проектым тету ирагъэ-кIуэкI лэжыгъэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпашэ. Рес-публикэм и район псоми щыналъэ мыхъэнэ зIлэ гъуэгъухэр кыщыагъэщIэрэщIэж.

ЗЭРАГЪЭПЭЩЫЖХЭМ ящыщ и нэхъыбэр, къэбгъэсэбэ-пыфын хуэдэу, хъэзыр хъуакIэщ. Абыхэм хабжэ Дзэлыкъуэ щыналъэм ит къуажэхэм ящыщ пIыр зэлъэзыгъэлэс, зи кIы-хъагыр километр 16-м нэблагъэ автомобиль зекIуапIэмрэ ЯтIэкъуэ къуажэм километритIкIэ пхрыкI уэрам нэхъыщхъэм-рэ.

Дзэлыкъуэкъуажэ - Дзэлыкъуэ - Белокаменкэ автомобиль зе-кIуапIэм телъ асфальт-бетон «уэншэкум» и щхъэфэр трагъэ-къэбзыкIащ, къэнэм щIэзыгъэбыдэ ШМА-16 шыхуэр тракIащ, гъуэгъу бгъунжу кымыпхъэхэр зэгъэзэкIуарэ дахэу «кыпащIащ», гъуэнхэр яубзыхуаш.

Гу лъытапхъэщ, ищхъэкIэ зи гугъу тIла километр 16-м нэблагъэр социальнэ мыхъэнэ зIлэ IуэхушIаплэ куэдым зэрэкуалIэр. Абыхэм ящыщ, псалъэм папщIэ, курыт еджапIэр, сабий садыр, щэнхабзэмкIэ унэр, амбулаторэр, фельдшер-акушер IуэхушIа-плэр, мэджытыр.

ЯтIэкъуэ жылэм щылажэхэм а къуажэм и уэрам нэхъыщхъэм асфальт-бетон «уэншэкэ» тIуащIэ трабзаш, лъэс зекIуапIэу къе-гъэщIылар зыхуей щыхуагъэзаш, а псоми я Iуфэхэр ягъэбы-даш, машинэ зэблэкIыплэм и кIыхъагъэкIэ кытхъа хужь тракIащ, гъуэгъуэлагуэу нагъыщэхэр шагъэуващ, лъэс зэпрыкIыплэхэр щыхагъэуэнхуащ.

«Мы щыIплэм Iуэху щызыщIэ гъуэгъуэхуэхэм я кълэнхэр мазитI иримыкIуэ нэхъ псынщIуэ зэфIагъэкIащ, абы щыгъуэми я фIа-гъым зымащIэклэ щыкIэрамыгъэхуу, - жэлэ Къэбэрдей-Балъ-къэрым и «Управдор» IуэхушIаплэм и унафэщI Мзэкъуэ Тембу-лэт. - АбыкIэ щыхъэтщ республикэм ТранспортмIэ и министр-ствэм егъэщIыла лабораторэм Дзэлыкъуэ щыналъэм щри-гъэкIуэклэ къэпщытэныгъэхэр».

ЛУЦЭ СулътIан.

Япэ хэгъуэр яублэ

Ди республикэм и мэкъумэш IуэхушIаплэхэм япэ хэгъуэр зэхуаулаш.

КЪЭБЭРДЕЙ-БАЛЪКЪЭРЫМ Мэкъумэш хозыштвэмкIэ и ми-нистерствэм хъыбар кызырдыгъэщIащIэм, мы гъэм бжыхъэсэ гуэдзу гектар мин 50,5-м нэс, хъэпщIуэ гектар мини 10 кърахъэ-лэжынуш.

Мы зэманым ирихъэлIу гуэдзыр гектар 500-м кыщыахыжаш, зы гектарым хуэзуу центнер 43-рэ кытрах. ХъэпщIуэ Iуахыжар гек-тар 400-м щIегъуэ - центнер 38-рэ.

- Iуэхур зэраулаш хуэдэу екIуэкIмэ, 2022 гъэм Къэбэрдей - Балъкъэрым гъавэ бэвкIэ гугъэ хъуноу, - жилаш КъБР-м мэ-къумэш хозыштвэмкIэ и министр Сыжажэ Хъэсэн. - Мэкъу-мэшыщIэхэр жылапхъэфIэхэмкIэ бэлэрыгъакъым, гъатхэ пасэм щыщIэдзэуэ хъэсапкъэхэм щыIэгъэпшэрэхэмкIэ елэжыаш. Кълэ-щтэмэ, гъэ кIуам ди республикэм гъавэу тонн 1 мелуаным щIигъу кыщырахъэлэжаш. Мы гъэми а бжыгъэм хагъахъуэ мыхъумэ, нэхъ мащIэ мыхъуну мэгуэгъэхэр.

Иджыпсту и гуащIэгъуэу хъэпщIуэр щылуахыж Май, Прохладнэ, Бахъсэн щыналъэхэм.

Бахъсэн районым мэкъумэш хозыштвэмкIэ и управленэм хъыбар кызырдыгъэщIащIэм, гектар 720-м щIигъур къахыжыну хунэсаш. Зы гектарым хуэзуу центнер 40 кытрах. Бжыхъэсэ гуэдзу кърахъэллар гектари 170-м нос, гектар къэс кытрах цент-нер 45-м нэхърэ мынэхъ мащIэ.

Тафэтэсхэм къакIэпхыкIуэу хэгъуэм пэрыхъэнущ дунейр нэхъ щыщIытIыгъэ бгылэ щыIплэхэм я мэкъумэш IуэхушIаплэхэр: Шэрэдж, Iуащхъэмахуэ, Дзэлыкъуэ районхэм.

ГъавэгъэкIэхэм зэрыжалэмкIэ, гугъуэу лэжыгъэхэр и пIалъэм зэрырагъэкIуэклэм и мызакъуэу, дунейм и щытыкIэри гъавэмкIэ зэрыфIар сэбэпшыхуэ къахуэхуащ.

IэщIагъэлIэхэм кыхагъэщ, иджыпсту хуэдэу хуабэу екIуэкIмэ, нэхъ зыхуэсакъын хуейр псыр фIуэу зылъагъу нартыхумрэ сэху-ранымрэщ. Абы папщIэ псы щIэгъэлъэдаплэхэр щыIэщ, Iуэхум пэмылрэщ къахэкIым хуейкъым.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Иэмал зимылэр

Цыхур дунейм къытохъэри токӀыж, и лъэужь къонэри. Сабий къалъхуар дахэщ, хъэлэлыщэщ, хъэрэмагъ лъэпкъ игу къэмыкӀу, зышумыгъэнщӀу, удихъэху. Дахэщ абы шыгъуэ дэтхэнэри, псэ къабзашэщ, дагъуэ лъэпкъ имылэу.

Цыхум и хъэлым зеужь, зэрагъасэ елътӀауэ. Хэти нэпсейщ, дуней псор лъэпкълӀыжым и гум зимыгъэнщӀуны, хэти дыгъуа-кӀуэщ, къыпэщӀэхуэ блэмыкӀуны, хэти гушӀэгъуншэщ, шысхъ имыщӀуэ, хэти хъэлэщ, илэр къуитыну, хэти хъэзырщ дэхуэхам дэлэпыкӀуны. Ерыщ шылэщ, цыхум я сэбэп зерикуэу, дэлэ ерыщ шылэщ, буклами и мурадым темыкӀуны. Куэд мэхуэ цыхум хъэл зэхуэмыдзу илэр. Псори дунейм тетщ я псэукӀэкӀэ, ауэ и псэукӀэм теухуауэ дэтхэнэ зыми къыбжилэнур зыщ - гъашӀэр зэрыбгъакуэщ. Иэмал зимылэр зыщ - цыхур зыгъэсам ещхъ зэрыхъужырщ.

Луэху еплъыкӀэ

Уэ уфӀэмыхъэнэншэм, гу зылъумытэхэм нэгъуэщӀым мыхъэ-нэхуэ кърихынкӀэ мэхуэ, ар фӀэгъэлле луэху, арыншауэ езыр псэуа мыхуны. Ауэ уэ фӀыуэ зыплъытэжын щхъэкӀэ жыплэ псалъэмрз блэжь луэхумрэ егупсысыжыф убгъуауэ, нэгъуэщӀ цыхум и плэ иуви. ЗэрымыщӀэкӀэ плэщӀэкӀа шыуагъэр къыбдагъуэжын-къым.

НЭХУЩ Хъэжпагуэ.

Сыкъаплъэмэ, фэракъэ слъагъунур!

Лыжыыр и псэм еджэу телът, и къуэжхэр къеувэкӀауэ щхъэщӀт. Лыжыыр и къуэхэм яхуэарзэтыкъым.

- Уэ, ди адэ, моуэ уи наплэ зэтехи, тӀэкӀу къаплъэт! - шыжралэм:
- Сыкъаплъэмэ, фэ цӀапӀэ къомыракъэ слъагъунур! - жилащ лыжыым.

ТхъэмыщкӀэр ди деж къэмыкӀуэмэ, дэнэ кӀуэн?

УвжыкӀуэ лыжыым пхъурылхум къылхужауэ зы Ӏыхылы гуэр яшауэ илэт. А лыжыым фӀэкӀа абы ади, ани, Ӏыхылы илэткъым.

Дыщ папщӀуэ илэ лыжыым деж пхъурылхур къэкӀуэжаш зэгуэрм.

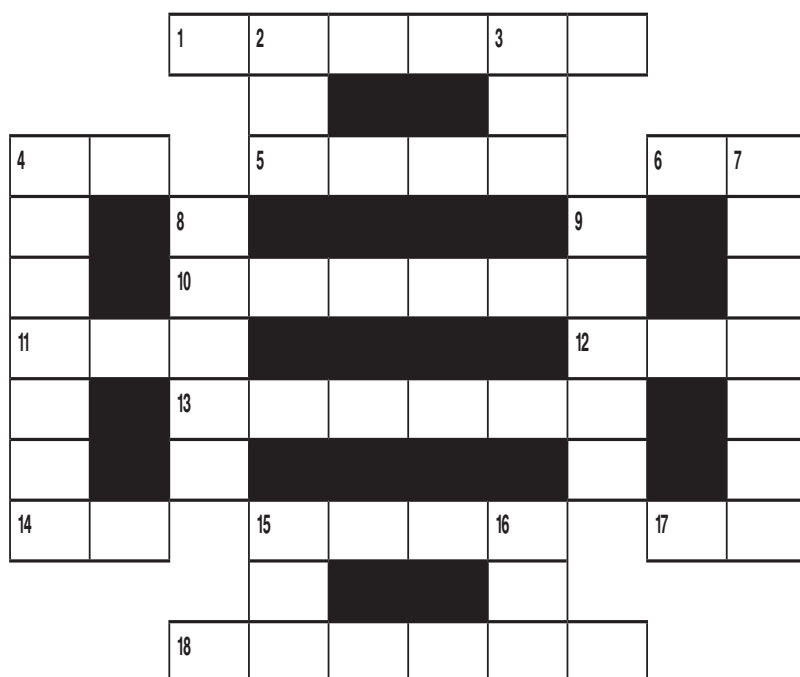
- Гуащэпагуэ къокӀуэж! - жралащ лыжыым.
- Сыт къэзыхужыр, емынэм къыхужр? - жиӀуэ лыжыыр хъушӀащ.
- Мати пхъуанти иту зэгъэпэщауэ гуӀлэ къашэж! - шыжралэм:
- Фыжи, куэбжэр Ӏуфх, тхъэмыщкӀэр ди деж къэмыкӀуэмэ, дэнэ кӀуэн? - жилащ лыжыым.

ЕкӀуэкӀыу: 1. ЯзыныкӀуэ джэдкъазхэм, къуалэбзухэм я дамэм тет е я кӀэм пыт пхъашэр. 4. Луэм къылуӀащ танэм и ... макъ. 5. Хъыджэбз ... е зы-къызыфӀэщӀыжа цыху. 6. Уэрэджылакуэ Ӏэзэу шыта, КъБР-м щӀыхъ зилэ и артист ... Борис. 10. Хамэ щӀалэ цыкӀум и гъэсакӀуэ. 11. Бригадэ зэхъэ-зэхуэм шытеклӀуэм саугъэт хуащӀу шыта щӀэкӀ плъыж цыкӀу. 12. Пасэррей зауӀл джанэ. 13. Хъэуа щӀӀытӀыӀэ, жьы къабзэ. 14. Пхъэм къыхаб-зыкӀ бжэмышхышхуэ. 15. Егъэ-леуэ нэпсей. 17. Шыгъын ягъэтылгыжам хищӀэ хъэпӀа-цӀэ къэзылӀэтыхъ. 18. Былым гъуэ-сырыху.

Къехыу: 2. Таурыхъхэм хэт шы лъэрызехъэ. 3. ... нэмысу щӀалэм дунейр къыбгынащ. 4. КъуанщӀэм нэхърэ нэхъ цыкӀу къуалэбзу фӀыцӀэ. 7. Хадэхэ-кӀыр Исраф зыщӀ дзыгъуэ-шхуэ. 8. Ар щӀӀэпым къыхащӀыкӀ. 9. Зи жагъуэ ящӀам и гум илӀ мыарэзыныгъэ. 15. Хъэпшып гуэр - пхъашэу, гъуру. 16. ... мыкӀуэ уврэ, ... къуа зигъэщхъ-рэ?

ЗэхъзылӀыхар
МЫЗ Ахъмэдщ.

Псалъэзэблэдз

Гуэдз хъэжыгъэм и кур къра-тхури, шатэ иракӀэ, джэдыкӀэ уда, шыгъу, содэ халъхъэри, ты-кӀыр къыхэмынэу быдзу япщ, Ӏыхъэурэ зэпаупщӀри, и Ӏуагъыр мм 1 - 1,5-рэ фӀэкӀа мыхъуу плэ-щӀуэ яху. Ахэр тебэ гъуэщӀ къэп-лъам иралъхъэри ягъэжэпхъ, плӀы-тхууэрэ зэтралъхъэри, см 2,5 - 3 я бгъуагъырэ зэпагъэж, итӀанэ я бгъуаплӀэмкӀэ псыгъуэ цыкӀууэрэ зэпагъэлъэлъ. АдэкӀэ сэхуран дагъэр градуси 160 - 170-рэ и пщтырагъыу къагъэплъ, тхъэв зэпыгъэлъэлъар абы ха-кӀутэри, лэкъумым хуэдзу ды-щафэ къытеуэху ягъажьэ, чым-чыркӀэ къыхахыжри, тепщӀчым иралъхъэ.

Щхъэхуэу шыуанкӀэ фо ягъэт-кӀу, абы фошыгъу хакӀутэри, зэ-лащӀуэрэ дакъыкӀы 5 - 6-кӀэ къа-гъавэ. Фор хъэзыр хъуамэ, Ӏэпи-тыр зэкӀэригъаплӀуэ шытынуш. Фо къэплӀам тхъэв жьар хакӀу-тэри, ямыушӀэбыным хуэсакъы-рэ бэлагъкӀэ зэлащӀэ, мафӀэм къытрахыж, тхъу зыщыхуа Ӏэнэм псынщӀуэ тракӀутэри, ӀэкӀэ яубэ. ТӀэкӀу упщӀылуа иужь, плӀимэ цыкӀууэрэ зэпагъэж, и кӀыхъа-гъыр см 10 - 11, и бгъуагъыр см 3 - 4 хъууэ.

ЗэкӀэрысыр хуабжъу къэуатщ, Ӏэнэри егъэдахэ.

СызэрыщӀэр кӀыщӀэнщ

Цыхухэм ауан къригъэщӀын мурадкӀэ ДизыкӀуажэ фӀыуэ къэзымылӀагъу гуэрм хъыбар игъэлуащ ар къуажэпщым и пхъум лъыхъу хуэдзу.

Хъыбарыр къуажэ псом шы-зэлащӀысаш. Ар псоми зэх-хауэ ДизыкӀуажэ къыщищӀэм:

- Псоми шызэхакӀэ, езы пщым и пхъум дежи хъыбарыр нэсаш, куэдзу фӀыщ. НэгъуэщӀ мыхъуыи, пщым ипхъу тхъэлу-худым ищӀэнщ сэри сызэры-щӀыр, - жилащ абы.

ЗэкӀэрыс

Халъхъэхэр: гуэдз хъэжыгъуэ - г 530-рэ, джэдыкӀуэ - 5, фошыгъуу - г 20, шатэу - г 80, содэу - г 6, шыгъуу - г 4. Фошыгъупсым: фӀоуэ - г 300, фошыгъуу - г 100

зэрагъэжъэну дагъэу - узыхуейм хуэдиз.

«Адыгэ шхыныгъуэхэр»
тхылъым къитхыжаш.

ЗэкӀуэщ псори зы анэ къылхуркъым

Дзыхъ зыхуамыщӀ шы-кӀур мэкӀутэ - Цыхум а нэхъ и нэлэ зытет, нэхъ зыхуэсакъ дыдэм зыгуэр къыщыщӀы-щӀам деж, игу хэщӀу къип-сэлъ хабзэщ.

Ер вы бжъакъуэм къокӀ - Щхъэуыгъуэ мыхъэнэншэ дыдэкӀи бэлыхышхуэ къы-щыхъу шылэщ.

Жьыуэ къэтэджамрэ щӀа-лзу къэзышамрэ щӀэгъуэ-жакъым - Жьыуэ укъэтэдж-мэ, нэхъыбэ пхуэлэжыныщ, нэхъ пасэу къапшэмэ, нэхъ щӀэхуи дэлэпыкӀуэгуэ бгъуэзыныщ.

ЗэкӀуэщ псори зы анэ къылхуркъым - ГъашӀэм зэ-кӀуэщ зэхуищӀахэм я гугъу щашӀкӀэ къапсэлъ хабзэщ.

ЗэхъзылӀыхъ зэхихы-жынщ - Цыхум зэхихыхъа луэхум, илэжъа шыуагъэм па-пщӀэ хуэфашэр егъуэтыж.

Жьырытэдж

Тэдж, си щӀалэ,
Тэдж, си нэху,
КъыщылытӀи,
Ӏэщыр дэху.
Дыгъэр
Уи япэ нумыгъэщ,
Хадэм уигу
Нэхур гъэщ...
Жьырытэджым
Ӏлэщ фӀыщӀэ.
Цыху жейнэдым -
Ар имыщӀэ.
Уи насыпыр
БлумыгъэкӀ,
Тэджи, псынщӀуэ,
КӀэлъыщӀэкӀ...

Сыадыгэщ!

- Уэ ухэт?
- Сэ сыхэт?
- Сыадыгэщ!
- Уадыгэщ!
- Уи псэр хэт?
- Си псэр хэт?
- Адыгэбзэрщ,
- Адыгэпсэрщ!
- Уэ улӀэщ!
- Сэ сылӀэщ!
- Ди бзэр дощӀэ,
- ДызэрощӀэ!

ХЪЭЦЫКӀУЕИ Олег.

Бадзэуэгуэуэм и 2-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкӀуэкӀыу: 5. Хъэшыр. 7. Банэ. 9. Уагъэ. 11. ЯтӀэ. 12. Фэнд. 14. КӀашэ. 15. Шэд. 16. Бзэгу. 18. Пшэм. 20. Що-лэху.

Къехыу: 1. Къэб. 2. Щхъэ. 3. Къру. 4. Гудзэ. 6. ШэтӀэ-гъуэбл. 8. Ашэмэз. 10. Гъэшыджэ. 13. Ду. 14. КӀэ. 16. Бру. 17. ГушӀэ. 18. Пхъужь. 19. Мэш.

Бадзэуэгуэуэм и 9-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Къехыу: 1. ДыщӀэкӀ. 3. Ба-лӀыджэху. 4. Зэрыгъыж. 6. Хъан. 7. КӀыщ. 10. Къылыш.
ЕкӀуэкӀыу: 2. Жыр. 5. Къуацэхэс. 8. Къатыр. 9. Мысыр. 11. Мэлыжыхъ. 12. Мыл.

Ныбжыщлэхэр ягъэгушхуэ

Вэрокъуэ Владимир и цлэр зезыхъэ КъБР-м ЩэнхабзэмкIэ и фондм кыщапщитэжаш сурэт шынымкIэ сабийхэм папщIэ кызырагъэпщэ «В слове «МЫ» - сто тысяч «Я» ещанэ республикэ фестиваль-зэпеуэм кырикIуахэр. Ар кызырагъэпщэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр илъэси 100 зэрырикIуэм и щыхъкIэ.

ЗЭХЪЭЗЭХУЭМ сабий 50-м нэблагъэ хэтащ. Абыхэм я нэхъыбэр КъБР-м щылэ лъэпкэ щэнхабзэ центрхэмрэ жылагъуэ зэгухъэ-ныгъэхэмрэ щылажъэхэм я щIэблэщ.

КъэпщытакIуэ гупым хэтащ КъБР-м и СурэтыщIхэм я зэгухъэ-ныгъэм и унафэщI Къаныкъуэ Жаннэ, сурэтыщI цлэрылэхуэ Темыркъан Геннадий, Конин Анатолий, Джанкишиев Ибрэхым, Сурхайханов Ибрэхым сымэ. Абыхэм къапэщылт илъэси 8-19 ныбжым итхэм я лэжыгъэхэм хэплъэну. Сабий художественнэ школхэм я гъэсэнхэм я лэжыгъэхэр щыхъуэу къапщытащ. Апхуэдэу нэхъ цыкIу дьдэхэм (илъэси 5 - 7 хъухэм) я сурэтхэм щыхъуэу хэплъащ.

ТекIуахэр шагъэпажэ зэхыхъэр гукъинэжу кызырагъэпщэ-щат. Зэпеуэр зи жэрдэмхэм адэ-анэхэмрэ егъэджакIуэхэмрэ фыщIэ хуащIащ ныбжыщлэхэм я зэфIэкIым зэрырагъэуэжым папщIэ.

Фестивалыр кызырагъэпщэ КъБР-м ЩэнхабзэмкIэ и фонд Вэрокъуэ Владимир и цлэр зезыхъэм, КъБР-м и СурэтыщIхэм я зэгухъэныгъэр, «Тхылъыр фыуэ зылагъухэр» жылагъуэ зэгухъэныгъэр, «Урысей экъуэт» политикэ партыр я дэлэпыкъуэгъуу.

Тхыгъэри сурэтри ТЕКИУЖБ Заретэ ейщ.

ИщэкIэ ЗэщIэузэда Къарухэм я чемпион

Къэзэхъстаным и Алматы къалэм щекIуэкIащ Къэрал Щхъ-хуитхэм я Зэныбжыгъуэгъэм (СНГ) хыхъэхэм я ещанэ дзэ-спорт джэгухэр. Абы армэ IэпщэрызауэмкIэ дьщэ медалыр кы-щыхъащ ди лъахэгъу Хъсанэ Мурат.

СНГ-м хыхъэ къэралыгъуэхэм зыхъумэжыныгъэмкIэ я министр-хэм я совет кызырагъэпщэ илъэс 30 зэрырикIуэм и щыхъкIэ зэхуабла зэхъэзэхуэм кырихъэлIат Армением, Беларусым, Къэзэхъстаным, Урысей Федерацим, Узбекистаным я дзэхэм къулыкIуэ щызыщIэ щIалэ 250-м щигъу. Зэпеуэр екIуэкIащ армэ IэпщэрызауэмкIэ, зэрэхъэ IэщэмкIэ нэщанэ еуэнымкIэ, кросс къэжынымкIэ, офицер троеборьемкIэ, гырэ IлэужыгъуитIкIэ къэ-лэтынмкIэ.

Урысей Федерацим IэщэкIэ ЗэщIэузэда Къарухэм я гуп кыых-хэм хэту армэ IэпщэрызауэмкIэ лъэщу зыкыгъэлъэгъуащ Хъсанэ Мурат. Килограмм 85-м нэс зи хълэагъхэм я зэпеуэм кы-щыпэуа псори абы хигъэщIащ икIи чемпионыгъэр зылэригъэ-хъащ.

НэхъапэлэуэкIэ, мы илъэсым и пэщIэдзэм, Мурат щытекIуащ Ипщэ дзэ округым армэ IэпщэрызауэмкIэ Владикавказ щри-гъэкIуэкIа зэпеуэм. Осетие Ищхъэрэ-Аланием и къалашхэм и «Манеж» спорт уардэунэм щыла зэхъэзэхуэм абы щыгъуэм кы-хъэлIат команди 8-м щыщ зауэлIи 100-м щигъу. Япэ увылIэм хуэ-зыша зэпэщIэтынэгъэ гуащIэм Хъсанэм щыхигъэщIахэм яхэтащ ММА-м и дунейпсэ чемпионы.

Мурат кыщалъхуар Аруан районым хыхъэ Псыгуэнсу къуажэ-ращ. Iэпщэрызауэм зыхуэгъэсэн щыщIидзари абы дэт спорт клубращ. Иджыпсту зэхъэзэхуэ инхэм зыхуегъэхъзыр Урысей Федерацим грэпплингымкIэ и командэ кыыхъахэм и тренер нэ-хыщхъэ Шыхъуэстэн Руслан и унафэм щIэту.

Фигу къэдгъэкIыжынщи, Хъсанэ Мурат иджы щытекIуа Къэрал Щхъэхуитхэм я Зэныбжыгъуэгъэм хыхъэхэм я дзэ-спорт джэгухэр нэхъапэм щекIуэкIащ Урысей Федерацимрэ Къыргыс-танымрэ.

ХЪЭТАУ Ислъам.

Арджэнхэр Москва шагъэлъагъуэ

Москва щылэм XXI лIэщы-гъуэм и галереем бадзэуэгъуэм и 7-м кыщызылэуаха «Другой текстиль: другой текст/другой стиль» выставкэм хагъэхъащ УФ-м и СурэтыщIхэм я зэгухъэныгъэм хэт ди хэкуэгъуэ Iэ-пщIэлъапщIэ, пасэррей лъэпкэ IэщIагъэм и хъумакуэ, ар-джэнхэр къэзыгъэщIэрэщIэж Мэзло Руслан и лэжыгъэхэр.

ГЪЭЛЪЭГЪУЭНЫГЪЭР щына-лэхэм я художественно-эколо-гие проекткIэ кызылэуахаш. Ар теухуащ цы зэрызылэуащ, зэры-хадыкI, хъэрэмэхъищэ зэрэщI хабзэхэр иджырей арт-практикэ Iэмалхэмрэ Iэмэпсымэхэмрэ къагъэсэбэпу хъума зэрыхъу-нум.

Иуэхум лъабжы хуэхъуар езы щылуэпсым кыгъэщIахэм (ар цыхухэм зэрэхъуэ е унэлъащIу ирехъуи) щIэупщIэ ин зэралэрщ, сыту жыплэмэ узыфэ зэмылIэ-жыгъуэхэр кызыыхъкI химие пкыгъуэхэм куэд щомэхъашэ. Аращ абджыр, ятIагъуэр, ятIэ гъэжыр, щэкIыр, упщIэр, тхы-

лымплэр, Iутаныр (рогозэ), хъуазэр, губгъуэ къэкIыгъэхэр, нэгъуэщIхэри къагъэсэбэпу ящI-хэм кIуэ пэтми утыкур щIу-быдыр. Выставкэм хагъэхъа лэжыгъэхэр апхуэдизкIэ щIэ-щыгъуэщи, зэ епллыгъуэкIэ ахэр кызыыхъщIыкIар гурылуэгъуэ-кыым.

Мэзло Руслан нэхъ пыухыкIуэ дыкытеувылэмэ, пасэррей щы-кIэр и лъабжыу игъэхъзыр, хуабагъэ кызыпкъыкI, пльы-фэхэри тхыпхъэхэри щызыху-хуанэ, зэпымыуэу щIэ гуэр зы-хилъхъэ арджэнхэр сыт щыгъуэ яфIэгъэщIэгъуэну зэпаплыхъ. Ахэр нобэ хэти алэрыбгъу пап-щIэу, нэмэзлыкыу, языны-кыуэхэм пэш гъэдахуэ къагъэ-сэбэп. Адыгэм ижы-ижыж лъан-дэрэ кыддэкIуэкIуэ щыта лъэпкэ хъапшыпыр кызырагъэ-щIэрэщIэжар, блэкIамрэ иджы-реймрэ зэрызэпщIэр гуапэщ. Пасэррей хъапшыпыр ди нобэм хигъэзэгъэн хуэзэфIэкIащ цыхуэ IэпщIэлъапщIэм. И зэфIэкIым-рэ и Iэпэлэсагъэмри хигъэхъуэу, дуней псом щызекIуэ иджырей Iэмалхэр, Iуэху бгъэдыхъэкIэхэр кыгъэсэбэпми, хабзэм кыте-мыкIуэ - апхуэдэ лэжыкIэ илэщ Руслан. Лъэпкэ гъуазджэр зы-гъэбей а щIалэр хамэ къэралхэ-ми кыщалъахуауэ и лэжыгъэ-хэм дуней псом щIэупщIэ щIэщ. Къэбгъэлъагъуэмэ, «Elle» фран-джы журналым, «100 лучших дизайнеров и архитекторов Рос-сии 2021» журналым и мыгъэ-рей зи чэзу кыдэкIыгъуэхэм и лэжыгъэхэр хагъэхъащ. Мэзло Руслан и IэрыкIхэр телъиджэу кыщалъахытэр нобэрей зэманым кыгъэуэвхэм зэрыдекIурщ.

Мы зыри дэщIызгъужынщ: выставкэр щылэнуу бадзэуэ-гъуэм и кIэ пщIондэ.

Тхыгъэри сурэтри БЖЫИХЪЭЛI Розэ ейщ.

Редактор нэхъыщхъэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Зы илъэсым газетыр 156-рэ кыдыкI. (12+)

Индексир П 5894 • Тиражыр 1.731
• Заказыр №1436

Газетым Iэ щытрадзар
сыхъэт 18.00-рщ.

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэ-нымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щына-лэ IуэхушIаплэм ПИ № ТУ07-00117-м щIэту ятхаш.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщ-хэм, секретарым - 42-56-19; унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жуап зыхъ секретарым - 42-22-82; секретариатом - 42-22-66

ДИ ХЭЩIАПИЭР
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Рес-публикэ, Налшык къалэ, Лениным и цлэр зезыхъэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщIанэ къа-тхэр.

«Издательство «Южный реги-он» ООО-м щытрадзаш.
357600, Ставрополь край, Есэ-нтыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А